Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжынар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 133 (9507) | Воскресенье, июнь 9, 1974 чыл | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 коп.

ЭШ Л. И. БРЕЖНЕВ ЭШ М. ДЗУРНУ ХҮЛЭЭП АЛГАН

Июнь 7-де СЭКП ТК-ның Чингиве секретары Л. И. Брежнев албан ужурунда аянчорук кылып келген ЧКП ТК-ның кежигүнү, ЧССР-ниң национал камгалал министри, армия генералы М. Дзурну Кремльге хүлээп алган.

Чүректиң ханызындан, найыралдыг беседа үезинде кайы-даа талаларга сонуургалдыг айтырыгларны чугаалашкан.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң камгалал министри, Совет Эвиленчиг Маршалы, А. А. Гречко болгаш ЧССР-ниң Москвада элчини Я. Гавелка беседага киришкеннер.

ЧАРЫШ ОДУ ЧАЛБЫЫШТАЛЗЫН

Үлетпүр беш айларда

Эрткен чылдың ол үезинге дециэрге 1974 чылдың январь-май айларында республикага үлетпүр бүдүрүлгениң хемчээли 8,6 хуу ийикпе, азы 2 млн. 619 муң рубльге өскен. Продукция бүдүрениң хемчээлин өстүрер талазы-биле эки көргүзүглерни «Тыва даг-дүгү» комбинаттың, Каа-Хемниң хөмүр-даш разрезиниң, «Тыва кобальт» комбинаттың, Кызылдың эт комбинадының, Туранның «Сельхозтехника» каттыжышкынының коллективтери чедип алган.

Үлетпүр продукциязы бүдүрениң хемчээлиниң талазыбиле беш айларның планы 104,6 хуу күүсеттинген. Чыл эгезинден бээр бистиң үлетпүрүвүстүң ажылдакчылары пландан ажыр 1 млн. 442 муң рубльдиң янзы-бүрү продукциязын бүдүргеннер.

Беш айларда продукция сайгарарының планы база-ла чеднишкинниг күүсеттинген. Ол көргүзүгүнүң планы 103,8 хуу күүсеттинген болгаш пландан ажыр 1 млн. 181 муң рубльдиң продукциязы сайгартынган болуп турар.

Үлетпүр продукциязының кол-кол хевирлерин бүдүрениң планныг көргүзүглериниң ажыр күүсеттинин турарын демдеглээр херек. Чижээлээрге, хөмүр-даштың казып тывары планга удур 12,9 хуу, дилиг материалдары ажылдап кылыры — 28 хуу, хөм болгаш кидис идиктер бүдүрери 41 болгаш 12,4 хуу, чалаң сүт продукциязы ажылдап кылыры — барык 18 хуу, сорттуг даг-дүгү —9,1 хуу өскен.

Бо дээрге тоску беш чылды нинтизи-биле болгаш ооң тодарадыкчы чылының планныг онаалдаларын, бедиткен хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседир база Совет Тываның 30 чыл юбилейинге төлептиг ужуражыр дээш бүдүрүлге коллективтериниң аразында калбарган чарыштың берип турар эки түңнелдери-дир.

Ындыг болзажок чамдык коллективтериниң ажылында хожудаашкыннарның барыын беш айларның түңнелдери көргүскен. Продукцияның хемчээлин өстүрениң планын Терлиг-Хаяның мөңгүн суу бүдүрүлгезинин, «Тудуг кезектери» комбинаттың, Кызылдың болгаш Чадананың хлеб заводтарының, балык заводунуң, Самагалдайның «Сельхозтехника» салбырының, «Тудуг кезектери» болгаш конструкциялары заводтуң, даараныла комбинадының, Кызылдың районнар аразының «Сельхозтехника» каттыжышкынының коллективтери күүсетпээн.

А сайгарылга планын 14 бүдүрүлге коллективтери (республиканың бүгү бүдүрүлгелериниң барык үжен хуузу) 30 муң рубльдиң, Туранның ыяш белеткээр пунктузу—124 муң, Кызылдың хлеб заводу—32 муң, Шуурмактың ыяш белеткээр пунктузу—28 муң, а «Тудуг кезектери болгаш конструкциялары» завод—39 муң рубльдиң нинти продукциязын чедир бербээннер.

Республиканың чамдык бүдүрүлге коллективтериниң күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедитпээнинден нинтизи-биле 305 муң рубльдиң продукциязы чедир алдынмаан.

Ындыг четпестер турзажок күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң өзүлдези-биле ажыл төлевириниң өзүлдезинин темпилери үениң негелдезинге дүгжүп турарын эки деп айтыр херек. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдези ажыл-төлевириниң өзүлдезин мурнап орар. Бо ийи көргүзүгүнүң өзүлдезининг темпизин алырга мындыг: күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү — 107,5 хуу, ортумак ажыл төлевири—102,3 хуу.

Январь—апрель айларда продукцияның бот-үнезин чиигеткенде 269 муң рубльдиң камналгазы алдынган.

Үстүнде чурагайлардан болгаш фактылардан алырга, Тываның үлетпүр бүдүрүлгелериниң коллективтери тодарадыкчы чылда алган бедиткен социалистиг хүлээлгелерин эки боттандырыр турар. Үк чедишкиннери быжыглавышаан, чыл планын хуусаа бетинде күүседириниче бүгү күштү мобилизастаар херек.

ЧОГААДЫКЧЫ ПЛАН

Тываның электри четкизиниң ажылыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары тоску беш чылды хуусаа бетинде күүседир дээш боттарынга алган бедиткен социалистиг хүлээлгелерин чедишкиниг боттандырып турар.

Бо херекке коллективтиң чаартыкчылары болгаш чогаадыкчылары боттарының төлептиг үлүүн киирип турар. Маңаа хамаарыштыр чамдык чижектерни чугаалаксадым. Тоску беш чылдың эрткен үш чылдарында нинтизи-биле 185 чогаадыкчы санал киргеи, оларның 153-ү бүдүрүлгеде шиңгээттинген болгаш ооң 204 муң 185 рубльдиң камналгазы алдынган. Бүдүрүлгениң янзы-бүрү адырларында хамаарышкан ол саналдарны бүдүрүлгеге шиңгээткениниң соонда хол-биле кылыр ажылдарның үлүг-хуузу эвээжээн, күш-ажылдың байдалдары экижээн.

Чаартыкчыларның болгаш чогаадыкчыларының 44 хуузу бистиң инженер-техниктиг ажылдакчыларывыс болуп турар. Ол ындыг-даа болур ужурлуг. Теория талазы-биле эки белеткелдиг чогаадыкчы интеллигенция бүдүрүлгениң хоочуннары-биле кады ажылдап турган, оларның ажылынга саат ужураштырып турар чүүлдерин дүргеи эскери бээрлер. Ажылчыннарның киирип турар саналдарын оваарымчалыг көрүп, оны амыдыралга боттандырарына олар улуг дузаны көргүзүп турар.

Ынчангаш чогаадыкчы интеллигенцияның аразында социалистиг чарышты кандыг янзылыг организастаарының арга, методтарын дилеп тыварынче администрация чери, партия, профэвилел организациялары кичээнгей салып турар. Иштики курлавырларны дилеп тывар, бүдүрүлгениң технологиязын сайыраңгайжылар, автоматизацияны ажыглап турган, хол-биле кылыр ажылдарны эвээжедир дээн ышкаш тодаргай айтырыгларга хамаарыштыр олар-биле каш удаа сүмечугааны кылган. Ооң түңнелинде специалист бүрүзү харыылап турар участогунга ийиш чаартылганы кылырын боттары-ла сүмелеп келген. Оларның бодалдарын хүлээлге кылыр бүрүткеп бижээш, кижи бүрүзүнге тускай дептержигешти кылып берген. Ол болза специалистиң бодунга алган хууда хүлээлгези болгаи.

Тускай эртемниглер-биле ажылды мындыг янзылыг организастаан соонда оларның чогаадыкчы энергиязы улам көдүрүлген. Чамдык чижектерни ап көрээли. Дузалал цегиниң начальнигги В. Г. Нелюбинге эрткен чылда тывыскан дептержигеште ол 11 саналды киргеи, оларның экономиктиг ажыы 11 муң 40 рубль болган деп бижиттинген. Тыва АССР-ниң алдарлыг рационализатору деп атты алган А. И. Григорьев 25 саналды бүдүрүлгеге шиңгээткен, оларның экономиктиг ажыы 51 муң рубль болган. А. Т. Маношкиниң киргеи саналдарындан 23,3 муң рубльдиң камналгазы алдынган. Бо ышкаш чижектерни амдаа уламчылап болур.

Бистиң чаартыкчыларывыс болгаш чогаадыкчыларывыс бо хүннерде Совет Тываның 30 чылынга тураскаатган конкурсту чарлаан ажылдап турар.

В. КАРЛОВ,
инженер.

СЭКП обкомунга беседа

СЭКП ТК-ның кежигүнү, РСФСР-ниң көдээ ажыл-агый министри Л. Я. Флорентьев бистиң республикага чораан барган. Ол партия обкомунуң бирги секретары Г. Ч. Ширшин, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы В. Е. Серяков, республиканың көдээ ажыл-агый министри Т. Т. Лаасол олар-биле кады Тываның көдээ ажыл-агый техникумунга, агрохимия лабораториязынга, республиканың көдээ ажыл-агый дуржулга станциязынга, Таңды районнуң «Коммунизмниң херели» колхозунга барып, оларның ажыл-чорудулгазы-биле танышкан.

Эш Л. Я. Флорентьев СЭКП обкомунга республиканың партия-совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының удуртукчулары-биле ужурашкан. Эш Л. Я. Флорентьев Тываның дугайында бодунуң бодалдары-биле солчуп, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин организастаарының, техникумда өөредилгениң, көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциязында эртем-практиктиг ажылдың болгаш агрохимия лабораториязының, колхозтуң ажылының талазы-биле чамдык сүмелерни берип, моон соңгаарры сорулгаларны чугаалаан.

Бистиң чурттуң, эң ылаңгыя Россия Федерациязының көдээ ажыл-агыйын хөгжүдер талазы-биле СЭКП ТК-ның декабрь (1973 ч.) Пленумунуң шиитпирлеринде, кур черлерни шиңгээдип эгелээнинден бээр 20 чылынга тураскаадып, Алма-Атага болган байырлыг хуралга эш Л. И. Брежневтин программныг чугаазында айыттынган сорулгаларга министр доктааган.

Партия обкомунуң бирги секретары Г. Ч. Ширшин үнелиг сүмелери болгаш күзелдери дээш Л. Я. Флорентьевке өөрүп четтиргенин илереткеш, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин специализастап, мөңгүнээриниң айтырыын ханы бодамчалыг болгаш чогаадыкчы ёзу-биле көөрүнүп, эртемге үндезилээн шиитпирлерни кылырының чугулазын онзалап чугаалаан.

Эш Л. Я. Флорентьев дүүн республикадан чорупкан.

Бистиң корр.

ЧОННУҢ КАДЫКШЫЛЫНГА

Бо чылын медицина ажылдакчызының хүнү «Улустуң кадыкшылынын камгалалын улам эжижидери — тоску беш чылда медицина ажылдакчыларынын эң чугула сорулгазы» — деп кыйгырыгнын адаа-биле демдеглеттинин турар. Июнь 7-де Күрүнеиин концерт залында ол төөгүлүг хүнге тураскаатган байырлыг хурал болган.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневке баштаткан СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң составын байырлыг хуралдың хүндүлүг президиумунга улуг көдүрлүүшкүн-биле соңгаан.

«СЭКП-ниң Тайбың программазы болгаш совет медицинаның гуманизми» деп илеткелди ССРЭ-ниң кадык камгалал министри академик Б. В. Петровский кылган.

Байырлыг хуралдың киржикчилери СЭКП Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге байырлыг чагааны улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алганнар.

(СЭТА).

БАЙЫРЛЫГ ХУРАЛ

Бистиң чуртка Чиик үлетпүр ажылдакчыларының хүнүнге холбаштыр июнь чедиде Москвага байырлыг хурал болган.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневти баштадыр СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң составын хүндүлүг президиумга улуг көдүрлүүшкүн-биле соңгаан.

ССРЭ-ниң чиик үлетпүр министри Н. Н. Тарасов эрткен үш чыл дургузунда бо адырның хөгжүдезинин түңнелдериниң дугайында болгаш беш чылдың дөрткү, тодарадыкчы чылында хереглел индустриязының ажылдакчыларының мурнунда туруп турар сорулгаларының дугайында илеткелди кылган.

Хуралдың киржикчилери СЭКП Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге байырлыг чагааны хүлээп алганнар.

Бөгүн—Чиик үлетпүр ажылдакчыларының хүнү

ШЕВЕР КЫСТАР

Кызылдың даараныла комбинадының адаккы кадында Алевтина Петровна Сельдемешевага удуртқан беш кижилиг конструкторлар бөлүү бар. Чурттуң чиик үлетпүр бүдүрүлгелериниң конструкторларының чаа үлегер майыктарын ёзугаар хепти шилип алырын мында ажыглап, үениң негелдезинге дүүштүр боттарының чаартыкчы, чогаадыкчы саналдарын кадып, чаа хевириң хеп аймааның шыйыгларын тургускаш, быжыкчыларга хүлээдип бээр улус бо.

— Конструктор, технологтарның эртемге үндезилеп кылган ажылдарындан хептиң чаражы, материалга камналга хамааржыр. Бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның шынарының кол дөзү бистен эгелээр — деп, Алевтина Петровна тайылбырлады.

— Тургускан үлегер майыктарның шыйыгларын барымдаалап быжары быжыкчыга улуг харыысалга. Хөй чылда ажылдап келген, дуржулгалыг эштерге комбинат чоргаарлашыкчылары дөрткү, бешки разрядтың быжыкчылары Клавдия Фатеевна Фоменко, Капитолина Павловна Люшинина бо-ла болгай—деп, Сельдемешева шыйыкчы быжыкчылар-биле таныштырды.

Оларның кылганы чаңгыс үлегер майындан чаа хевириң он-он хеп аймаан Светлана Алексеевна Зарубинаның бригадазы кезип бышкаш, даараныкчыларга бээр. Мастер Валентина Гавриловна Шевченконуң бригадазы комбинатта мурнакчыларның бирги одуруунда ажылдап турар. Олар тодарадыкчы чылдың 1-ги кварталының планын 100 хуу күүсеткеш, чарыштың мурнуку одуруунда ажылдап турар. Майның планын база ынчаар күүсеткен. Бригадада Полина Григорьевна Павлова 28 чыл ажыл стажтыг. Ленинчи юбилей медальдың эдилекчизи, хүн нормазын доктаамал ажыр күүседип турар. Даараныкчы Тамара Балгановна Курседова үстүнде эжиндеи дудак чок ажылдап, мурнакчы ажылы-биле коллективтиң хүндүлелин чаалап алган.

Коллективте мергежил бедидериниң өөредилгезин эки организаставаанындан технологияны шиңгээдип ажыглаары экижээн болгаш бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның шынары экижээн. Аныяктарны бүгү-ниинти ортумак өөредилгеже хаара туткан. Эш Шевченконуң бригадазында Зина Литвинцева, Люда Благодатских ам 11-ги класстын сөөлгү экзаменин дужаан турар.

Тоску беш чылдың тодарадыкчы дөрткү чылында комбинаттың ажылчыны, албан-хаакчылары, инженер-техниктиг ажылдакчылары саарылга планын декабрь 28-те 100,5 хуу күүсеткеш, пландан ажыр 12,5 муң рубльдиң продукциязын бүдүрерин, 4 муң рубльдиң орулгазын бээрин болгаш экономика талазы-биле ажыктыы чылда 5 муң рубльдиң 10 чаартыкчы саналдарны бүдүрүлгеге шиңгээдип алырын хүлээлгеде көрген.

Л. СОДУНАМ.

Үстүнде чурукта: Т. Б. Курседова даараныр олур.

Ортузунда чурукта: К. П. Люшининаның материалды быжып турары.

Адаанда чурукта: К. Ф. Фоменко.

АВТОРНУҢ ФОТОЛАРЫ.

АЖЫЛ-ИШЧИ ЧУГАА

Кызылга республиканың совхозтар директорларының, кол экономистериниң, бухгалтерлериниң үш хонук семинары болуп эрткен. Аңаа совхозтарның экономиказының айтырыгларының дугайында санал-онаал солчуушкуну болган.

Семинарны республиканың совхозтарының бүдүрүлге каттыжышкынының начальниги И. Г. Лавриненко ажыткаш, Тываның совхозтары тодарадыкчы дөрткү чылда канчаар ажылдап турарын тодаргай факт-чижектерге доктаап, чугаалаан.

Республиканың совхозтарының бүдүрүлге каттыжышкынының организастааны семинар-хуралга Совхозтар министерствозунуң күш-ажыл болгаш ажыл төлевириниң талазы-биле Кол эргелелиниң начальнигиниң оралакчызы М. Ф. Вьясков киришкен.

Семинарның киржикчилери үш дугаар хүнде Кызыл хоорк үүскомунуң «Көк-Тей» совхозу хөрээнүнүң үрелир чоруунга удур кандыг хемчеглерни ап чорудуп турарын практика кылынга көрүп, танышканнар.

(Бистиң корр.).

АНЫЯК СОҢГУКЧУЛАР ХУРАЛЫ

СЭКП Кызыл хоорк омунуң хуралдаар залынга аныяк ооллар болгаш кыстар чыглып келген.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы С. С. Сат аныяк соңгукчуларның хуралын ажыткаш, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. Ш. Долчанмаага сөс берген.

— Бүгү совет улус күрүне эрге-чагыргазының дээди органы — ССРЭ-ниң Дээди Совединге 1974 чылдың июнь 16-да болур соңгулдага белеткенип турар. Ол хүн ам чоокшулаан— деп, оратор чугаалаан.— СЭКП ТК-ның ССРЭ-ниң бүгү соңгукчуларынга, хамаатыларынга Кыйгырыын бүгү аныяк ооллар болгаш кыстар изин-биле деткээн, оларның күш-ажылчы база хөй-ниитичи, политиктиг идепкейи улам көдүрүлген.

Бистиң ленинчи партиявыстың иштики болгаш даштыкыдаа политиказын, СЭКП Төп Комитединиң, ТК-ның Политбюрозунуң, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң бистиң социалистиг Ада-чуртувусту улам чечектелдиреринче, ооң экономиктиг күчү-шыдалын болгаш камгаланыр аргазын улгаттырарынче, совет кижилериниң чаагай чоруун бедидеринче угландырган могаг-шылаг чок ажыл-чорудулгазын совет аныяктар чаңгыс эп-сеткилдиг, изин-биле деткип турар деп, ол чугаалаан.

Соңгулдалар хүнү чоокшулааны-биле холбаштыр аңаа бүгү талалыг бедик белеткелдиг ужуражырының дугайын эш Б. Ш. Долчанмаа чугаалаан, Кызыл хоорайның аныяк соңгукчуларын бистиң улуг Төрээн чуртувустуң төлептиг ооллары болгаш кыстары дээш боттарының бадылаашкынын бир үн-биле бээрин кыйгырган.

ВЛКСМ-ниң XVII съездиниң делегаты, ВЛКСМ обкомунуң бирги секретары А. А. Ромашов сөс алгаш, республиканың аныяк-өскенниң күш-ажылчы чедишкиннериниң дугайын чугаалаан.

Аныяк соңгукчуларның хуралынга Улуг-Хем ыяш үлетпүр ажыл-агыйының ажылчыны В. Юников, хоорайның № 35 профессионал-техниктиг училищезинин сургуулу Т. Дамдак болгаш өскелер-даа чүве чугаалаан, Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка аас-кежиктиг чалыы назыны дээш өөрүп четтиргенин сеткил-сагыжынга ханыындан илередип, моон соңгаар-даа эки ажылдаарын, өөренирин даңгыраглап, боттарының бүгү өөрүн ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгулдага идепкейлиг киржириниче кыйгырганнар.

Республиканың аныяк соңгукчуларынга кыйгырыгны хурал хүлээп алган.

Х. ОЙДАН-ООЛ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге СОҢГУЛДА ХҮНҮ

Ф. Д. Кулаковтуң соңгукчулар-биле ужурашканы

СВЕТЛОГРАД. (Ставрополь край). (СЭТА). Ставрополь крайының Петрово соңгулда округунуң төлөөлекчилери Светлоградтың «Победа» колхозунуң Культура бажыңынга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң (Эвилелдин Совединге) ол округ талазы-биле депутатка кандидат СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары Ф. Д. Кулаков-биле ужурашканнар.

Чыылганнар СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневке баштаткан СЭКП ТК-ның Политбюро составын хүндүлүг президиумга улуг сорук киришкин-биле соңгааннар.

Хуралды партияның Петрово райкомунуң бирги секретары И. А. Толстой ажыткан.

Депутатка кандидаттың бүзүредикчи кижизи — Петрово районнуң «Правда» колхозунуң даргазы Б. В. Кульчановский Ф. Д. Кулаковтуң амыдыралчы болгаш ажыл-ишчи оруктарының дугайын чугаалаан, коммунистерниң болгаш партия кежигүннери эвестерниң бүзүлбас блогунуң төлөөлекчилери дээш боттарының бадылаашкыннарын бээриче чыылганнарны кыйгырган.

Ужуражыышкынга сөс ап, чүве чугаалаан соңгукчулар ынак Төрээн чуртунуң экономиказында болгаш культуразында улуг чаартыышкыннар дугайын чоргаарал-биле чугаалап, Коммунистиг партияның иштики болгаш даштыкы-даа политиказын, улустар аразынга тайбыны быжыглаары дээш эш Л. И. Брежневтин кылып турар могаг чок ажылчорудулгазын изин-биле чүүлдүгүнүп турганнар.

СЭКП-ниң XXIV съездиниң төөгүлүг шиитпирлери, партияның аграр политиказы амыдыралда чедишкиниг боттанып турарын ораторлар демдеглеп турганнар. Ооң чайынналчак чижээ болза, Ставропольеиин чер ажылының шапкын ёзу-биле хөгжүп турары болур. Ставропольеиин тараажылары беш чылдың дөрткү, тодарадыкчы чылының планнарын хуусаазынган эрте күүседирин медеглеп турганнар.

Ф. Д. Кулаковтуң чугаазын чыылганнар улуг сонуургалбиле дыңнааннар. Менээ идегелди бедин-биле үнелеп турар мен деп, ол чугаалаан. Коммунист кижи болганымда, ол идегелди долузу-биле бистиң улуг Коммунистиг партиавыска хамаарыштыр көрүп тур мен. Совет кижилер боттарының партиязынга кызыгаар чок идегээр болгаш ооң удуртулгазы-биле бүзүрелдиг чоруп турар. Лениннің партиязының эн-не өндүр-улуг эчис сорулгазы болза, улустуң амыдырал-чуртталгазын экижидери, ажылчы чоннарның чаагай чоруунуң болгаш аас-кежиинин дугайында сагыш салыышкын болур дээрзин олар боттарының дуржулгазынга бүзүреп көрүп турарлар.

К. Т. Мазуров соңгукчулар-биле ужурашкан

МИНСК. Белоруссияның найысылалынга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилелдин Совединге депутаттың кандидаты СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы К. Т. Мазуровбиле Минск хоорайның бирги соңгулда округунуң соңгукчулары ужурашканнар.

Чыылганнар СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневти баштадыр СЭКП ТК-ның Политбюро составын хүндүлүг президиумга улуг көдүрлүүшкүн-биле соңгааннар.

Партияның Минск обкомунуң бирги секретары В. А. Лепешкин хуралды ажыткан.

Депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи—Минскиниң автомобиль заводунуң кол конструктору, ССРЭ-ниң Күрүне шаннаның лауреазы М. С. Высоцкий сөс алгаш, К. Т. Мазуровтуң амыдыралчы оруунуң болгаш ажыл-чорудулгазының дугайын чугаалаан. Ол автомобиль заводунуң коллективинин өмүнээзинден Ада-чуртувусту эң дээре оолдары болгаш кыстары — коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш соңгулда хүнүнде бадылаарынче бүгү соңгукчуларны кыйгырган.

Ужуражыышкынга сөс ап, чүве чугаалааннар. СЭКП Төп Комитединиң соңгулда мурнунуң Кыйгырыын бүгү совет кижилериниң бир үн-биле деткээнин айтып турганнар. Шупту соңгукчулар коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң блогунуң кандидаттары дээш бадылаары-биле совет кижилериниң Коммунистиг партияны долгандыр сырый каттышканын, СЭКП-ниң XXIV съездиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырарына беленин база катап көргүзеррлер.

К. Т. Мазуровтуң чугаазын чыылганнар улуг сонуургалбиле дыңнааннар. Дээди Советке соңгулда болганының соонда эрткен дөрт чыл улуг-улуг болуушкуннар демдеглеттинген. Оларның эң чугулазы СЭКП-ниң XXIV съездизи болган. Партияның ажылдап кылганы база СЭКП Төп Комитединиң, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневке баштаткан ТК-ның Политбюрозунуң амыдыралда чайгылыш чок боттандырып чорудуп турар политиказы лениничи угланыышкын боон, улустуң эрге-ажыктарын чүмү-биле барымдаалап көрүп турар деп ол чугаалаан.

СОҢГУКЧУЛАР-БИЛЕ УЖУРАШКАН

СССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ВЦСПС-тиң даргазы А. Н. Шелепин Националдар Совединге соңгулда талазы-биле Ленинградтың көдээ соңгулда округунда киирип турар. Карел АССР-ниң, Мурманск болгаш Калининград областарының соңгукчулары-биле ужурашкан.

КОЛЛЕКТИВ БОЛГАШ ООҢ КЕЖИГҮННЕРИ

(СЭКП Кызыл хооркомунуң III пленумундан)

Пленумга ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинге күш-ажылчы коллективтеринің ролюнуң дугайында айтырыгны чугаалашкан. Ол талазы-биле илеткелди СЭКП Кызыл хооркомунуң бирги секретары В. Б. Добромысловка кыган.

Пленумга «Тыва тудуг» тресте партком секретары В. К. Казак, Тываның электри четкизиниң ажылчыны З. Е. Радыгина, хоорайның харызаа белдириниң кол инженери Г. И. Насюрюн, ВЛКСМ хооркомунуң бирги секретары Е. А. Вороновоп, № 14 механизация эргелелинде кран башкарыкчызы Е. А. Данилюк, хооркүүском даргазы С. С. Сат, Кызыл-садыгның директору Х. А. Мамедов, Кызылдың улусчу контроль комитединиң даргазы Л. А. Забоев санал бергенер.

СОРУЛГАЛАРГА ДҮҮШТҮР

СЭКП-ниң XXIV съездизи партийжи ажылдың чугула принциви болур, ажыл-агый болгаш кижизидилге айтырыгларының тудуш холбаалының онзалап айытқан. «Экономиктиг хөгжүлдезиниң көрдүнгей планнарының чедишкини, чоннуң чаагай чоруун бедидери кедизинде барын кижилерден хамааржыр. Ажылчыннарның, тараачыннарның, интеллигенцияның, бистің партия, совет, профовилел, комсомол, ажыл-агый кадрларывыстың медерелдиг болгаш шудургу күш-ажылы — коммунистиг тургузуушкунуң фронтузунга чаа-чаа тиилелгелериң үндезини» деп съездиге СЭКП ТК-ның Отчёт илеткелинге демдеглээн. Шынап-ла СЭКП ТК ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинче улуг кичээнгей салып турар. Партия ТК-ның съезд соонда-ы доктаалдары чаа кижини хевирлээринге күш-ажылчы коллективтериң, партия эге организацияларының ролюн бедидерин айтып турар. Бо талазы-биле чамдык дуржулганы бисте мөөгүзүнин пленумга айытқан.

Каа-Хем хөмүр-даш разрезинде кижи бүгүдезиниге чогаадыкчы-ёзу-биле ажылдаарыга таарымчалыг байдалдар тургустунган. Эгелекчи чоруқ коллектив, эш-өөрүнүң мурнунга ажылдакчы бүрүзүнүң харысалгазын бедит켄ниңден ооң улам сырый каттышканы, депшилгелиг үүлче үүткүл ол бүдүрүлгениң ажыл-чорудулгазында кол үүл болуп турар.

Ажылдан турар кижилериң хууда чогаадыкчы планы болгаш өске-даа хемчеглерни эртемге үндезилеп тургузарынче партия эге организациязы доктаамал кичээнгей салып турар. Ооң ажылы үүгле ооң-биле кызыгаарлаттынмас болбайын аан. Хемчеглерни, сорулгаларны херек кырынга боттандырарын, күүседикчиниң ажыл-ижин партийжи ёзу-биле башкарарын партия организациязы кичээнгейге алган.

Кижилер-биле хүн бүрүүнүң ажылының үре-түңнелиин хөмүр-даш разрезинің күш-ажылчы көргүзүглери херечилеп турар. Дагжылар хөмүр-даш тыварының, сайгарарының, продукцияның бот-үнезин чиигедириниң, камнаалгалыг болурунуң планнарын, социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүседип турар.

Мындыг язылыг, кадрларның идепкейинге, бедик медерелдиинге даянып ажылдап турар коллективтер найысылалда эвээш эвес. Алгы, туйбу заводтарында, № 48, «Кызыл тудуг» аргеледдеринде, № 2 АТБ-де болгаш өскеда хөй бүдүрүлгелерде, албан организация черлериндe ажылчыннарның, инженер-техниктиг ажылдакчыларның болгаш албан-хаакчыларның бедик медерелдиг, чогаадыкчы ёзуиге, бир-эп-сеткилдиг ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузарынче кичээнгей улуг.

Тодарадыкчы чылдың эрткен беш айларында Кызылдың үлетпүрү продукция сайгарарының планын 103,8 хуу күүседип, пландан ажыр 791 муң рубльдің продукциязын сайгарган. Хоорай Советиниң ажыл-агыйлары мал, чер ажылының продуктуларын бүдүрер, садар талазы-биле чамдык чедишкиннерлиг болган.

Ынчалза-даа амгы күженнишкинниг, көдүрлүүшлүнүг үеде чамдык бүдүрүлге коллективтери хожудап турарын чүүн-биле тайылбырлаарыл? «Тыва сөөтелге тудуг» трестің тудуг кезектери бүдүрер заводу, хлеб заводу, «Сельхозтехниканың» районнар аразының каттыжыышкыны беш айларның күрүне планын күүсетпээн. Ук коллективте кадрлар-биле ажылдың кошкаан ол көргүзүп турар.

Күш-ажылчы коллективте партийжи, организастыг ажылды үеним негелдезинге дүүштүр тургузары чугула. Эки эгелээшкинни чогуур өйүнде деткиири, бүдүрүлге сорулгаларын масса-политиктиг ажылбиле холбаары — партия организацияларының дайынчы арга-шинээзин бедидер деп чүве билдингир. Ынчалза-даа чамдык коллективтер ол талазы-биле четпес ажылдап турарын пленумга санал бергенер демдеглээн. «Сельхозтехниканың» районнар аразының каттыжыышкынында улусчу контроль болүү, ооң удуртулчузу коммунист Злыгостев машина-трактор мастерскаязының ажылында четпестерни илередип, ону хуралга шүүмүлүүргө, чамдык удуртукчулар (оптаакы звенонук) аңаа удурлаиып, шүүмүлелди кызын турган. А партия организациязы ол чоруккa шын үнелелди чогуур хуусаазында бербээн. Кижизидилге ажылынга ол доктарлыг болганы чугаажок.

Пиво заводунда, амыдырал хандырылга комбинадында болгаш өске-даа чамдык организацияларда ажылчыннар ортузунга чорудар политмассалыг ажылдың тодаргай планы чок. Ол улуг херекти өй-өйлеп, ужур эдертип чорудуп турарындан ажыл шагы үзер, күш-ажылдың, хөй-ниитиниң сагылга-чурумун үрээр таварылгалар хөй бооп турар.

ЯНЗЫ-БҮРҮ АРГАЛАР

Кижизидилге ажылының шылгаттынган аргаларын дыка хөй коллективтер билир. Ажылчы чоннарны коммунистиг үзел-бодалга, марксизм-ленинизмниң өлүм чок идеяларына, совет улустуң алдарлыг чаңчылдарына кижизиделерин партия эң чугулаган айтып турар. Оларны күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнге кижизидери идеологтуг ажылдың төвүнге турар ужурдуг. Мадаа улуг рольду социалистиг чарыш, политиктиг чырыдыышкын, экономиктиг өөредилге ойнап турар.

«Кызыл тудуг», № 48 тудуг эргеледдеринде социалистиг чарышты организастаарынче кичээнгейни күштелдирген. Ажылдың түңнелин оперативтиг—хүн, эллчег айы-биле, натура көргүзүг-биле үндүрүп турары, ону бүгү ажылдакчыларга чедирери — чарышты дээштиг болдурган. Мергежилдер айы-биле конкурстардан кижизидилге, организастыг ажыл талазы-биле чугула түңнелдер үнген. Күш-ажылды шын организастааш, бүдүрүкчүлүг ажылдаарын, мурнунда чедип алдынмас деп турганы бедиктерни чаалап ап болурун дашчыларның, шеверлекчиленниң конкурстары бадыткаан. Ам ындыг конкурстар эргеледдерден бүдүн трест деңгеличе шилчээн. Нормалар, хүлээлгелер тургузарынга уг-шиг болу берген дээрзин тодаргай чижектер-биле «Тыва тудуг» трестe партком секретары В. К. Казак пленумга чугаалаан.

Социалистиг чарыш — бүтүү улусчу характерлиг. Хүлээлгелерни ёзулуг хүлээндирип турар үндезиниг тургузарынче, шынар көргүзүглерин кол чүүл болдурарынче кичээнгейниң күштелгени кижизидилге ажылының дээштиин көргүзүп турар. «Тыва көдээ тудуг» трестің автобаазазында чарышты ынчаар организастаан. Мында көскү агитация, агитаторнуң, политинформаторнуң, пропагандистиң сөзү, эки ажыл дээш мактал—бо бүгү чаржып турарларны хей-аът киирип турар.

Күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш шимчээшкин коллектив кежигүннериниң идепкейин бүгү тала-биле бединдер фактор. Коммунистиг күш-ажылдың бүдүрүлгези — республика типографиязында партия организациязы коллектив ол атка төлептиг болзун дээш чогуур хемчеглерни ап турар. Күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрү дээш демиселге коллектив кежигүннерини шуптузун хаара туткан. Бүдүрүлгениң Хүндүлел дептеринче, хоочуйнар самбыразынче ажылдап турарларның чартык кезиин киирген.

Ынчалза-даа Тываның электри четкизи (мурнунда электри станциязы) коммунистиг күш-ажылдың бүдүрүлгези деп бедик адын бадыткаары-биле политмассалыг ажылды күштелдирери чугула деп пленум санаан.

Чарышта хууда хүлээлгелер, чогаадыкчы планнар, уткуштур планнар, социологтуг шинчилелдер чергелиг чаа чүүлдер улам улуг үре-түңнелди берзин дээш тайылбыр ажылын күштелдирери, ол бүгүнүң идеологтуг ажыл-биле быжыглаары чугула. Пленумга хлеб заводунуң, пароходствонуң, «Кара-Хааю» совхозтуң партия организацияларының адрезинге шыңгыы шүүмчүлелдер болган. Чижээ, хлеб заводунуң алган уткуштур планын күүседири-биле боттуг хемчеглер алдынмаан.

Коллектив кежигүнериин сырый каттыштырарынга, кадрларны быжыглаарынга, оларның билиг-мергежилин бедидеринге бүдүрүлгениң социал хөгжүлде планы, ооң күүселдезі улуг рольду ойнап турарын Каа-Хем хөмүр-даш разрезинің, «Тыва тудуг» трестің дуржулгазы бадыткаар. Социал-культура фондузунуң күсели-биле чуртталга, культура, уруглар албан черлериниң тудуун калбартып болур арга автотранспортчуларда, аъшчем үлетпүрүнүң эргелелиниң бүдүрүлгелеринде бар. Ону ажыглаары чугула.

Кижизидилгеге коллективтерде хөй-ниити организацияларының ажылын улам сайзыраңгайжыдарын, ажылчы чоннарны бүдүрүлгени эргелеп-башкарарынга калбаа-биле киириштирерин чедип алыры онза чугула дээрзин пленум демдеглээн.

Пленумнуң ажылынга СЭКП обьомунуң бирги секретары Г. Ч. Ширшин киржип, чүве чугаалаан. Тодарадыкчы чылдың планнарын, хүлээлгелерин күүседиринче, капитал тудугну шапкынчыдарынче кичээнгейни күштелдириниң чугулазын, Совет Тываның 30 чыл оюн төлептиг уткуур дээш көдүрлүүшкүнүт ажылдаарын, идеологтуг ажылды СЭКП-ниң XXIV съездизинің негелдеринге дүүштүр чорударының чамдык талаларын, мадаа партия эге организацияларының ролюн, ам болур соңгулданы бедик көргүзүглер-биле уткуурун эш Ширшин онзалап демдеглээн.

Чугаалашкан айтырыг талазы-биле доктаалды пленум хүлээп алган.

М. СМИРНОВА.

Эвилелдешкен РЕСПУБЛИКАЛАРДА

РСФСР:

ПРОДУКЦИЯЗЫН КАМАЗКА БЭЭР

Башкириянның Татар АССР-биле ыызыгаарында турар Октябрьский хоорайында «Автоприбор» заводтуң тудуу эгелээн.

Ол бүдүрүлге чери машиналар шимчедикчилериниң ажылының режимин хынаар хеременелдер, датчиктер, спидометрлер, электромоторлар кылып үндүрер. Шупту үжен хире янзы-бүрү аттыг продукцияны колдуунда КАМАЗ алыр. Заводтуң комплекизин 1975 чылда ажыглалга киирер деп турар.

Бүдүрүлге көрпустарындан аңгыда, чуртталга баныңнарын, аныяктар общежитиезин база тудуп турар.

Октябрьский.

БАШКИР АССР.

• • •

КОМБАЙННАРНЫ ЧҮДҮРЕРИНИҢ ЧАА АРГАЗЫ

Доннуң комбайн кылыр заводунуң ажылчыннары болгаш Соңгу-Кавказтың демир-оруучулары боду чоруур, тараа ажаап алыр агрегаттарны сырый, чаа ёзу-биле чүдүрер арганы тып, ажыглай берген.

Моон мурнунда дерт өзектиг платформага чаңгыс-ла комбайнны чүдүрүп чорудуп турган болгай. Ам чаңгыс платформага-ла ийи комбайнны чүдүрериниң аргазын ажылдап кылган. «Ростсельмаш» болгаш Таганрогтуң комбайн кылыр заводу ындыг арга-биле «Нива» болгаш «Колос» дээр муң-муң хову корабльдерин чүдүрүп чоруткан.

Комбайннарны ындыг арга-биле сырый чүдүрери демир-орук составын камнаарынга улуг дузалыг болгаш акша-хөреңги, кижи күжү чарыгдалын дыка кызырар база ол ышкаш комбайннарны шалыпкын сөөртүр, оларны чоокшулап кел чыдар ажаап алыышкынга чедир көдээ чагыкчыларга чедирер арганы берип турар.

Донда Ростов.

АРМЕНИЯ:

ДААШ-ШИМЭЭН ЧОК ВЕНТИЛЯТОРЛАР

Дэзвиирниң «Союз» сериялыг чаа вентиляторларын бүдүрерин Ереванның электротехника заводу шиңгэзадип алган. Оларны амыдырал-чуртталга, бүдүрүлге болгаш хей-ниити черлериниң бажыңнарынга таарыштыр кылган.

Ындыг янзылыг продукция кылырынга пластмассаны эң баштай ажыглаан. Ол чорук кылыгларның деңзизин болгаш бот-үнезин аажок чиигеткен. Конструкторлар вентиляторнуң корпузун болгаш хүртүзүн тускай онзагай хевирлиг кылдыр кылырын чедип алган. Хүртүзү долганып турда барык-ла шимзэн-дааш чок.

Бо чылын бүдүрүлге чери беш муң чаа вентиляторларны кылып үндүрер. Оларны бүгү эвилелдешкен республикаларже чорудар.

Ереван.

ТУРКМЕНИЯ:

РЕСПУБЛИКАДА ЭҢ БАШТАЙГЫ

Байрам-Алиде дренаж-гончар хоолайлар заводу продукциязын берип эгелээн. Ол Туркменияда эң баштайгы ындыг бүдүрүлге чери-дир. Кара-Кумнуң улуг дренаж ажылдары чорудуп турар черлеринге ол хоолайлар калбаа-биле ажыглаттынар.

Ашхабад.

ЛАТВИЯ:

АЖААП АЛЫЫШКЫНГА КИРЖИР ДЭЭШ

Үлетпүр бүдүрүлге черлериниң 900 хире ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары ажаап алыышкын үезинде көдээге ёзулуг дузалакчылар болур дээш бүдүрүлгеге ажылдавышаан, трактор чолаачылап өөренир деп шиитпирлээн. Республиканың бүгү улуг хоорайларында көдээ механизаторлар белеткээр курстар ажылдап эгелээн. Ында хоорай чурттуглардың иштинден техниканы элээн билир дыка хей кижилер база өөренип турар.

Ооң-биле чергелештир көдээ ажыл-агыйның профессионал-техниктиг алды училищезинде комбайнерлериниң билиин бедидип эгелээн. Ындыг өөредилгени эгелээн ужуру болза «Колос» болгаш «Нива» деп 550 чаа комбайннар республиканың хову-шөлдеринче бо чылын эң баштай үнүптеринде, оларны механизаторлар ам-даа эки билип албаанында болуп турар.

«1974 чылда тараа ажаап алыышкынын болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларының белеткелин хандырар талазы-биле хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын ажыл-чорудулганың программазы ыылдыр хүлээп алгаш, Латвияның механизаторлары тараа комбайнының хүнде нормазын 3,4-тан дерт гектар чедир көвүдедир болгаш ажаап алыышкынга кызымак белеткенир деп шиитпирлээн.

Рига.

УЗБЕКИСТАН:

БАШТАЙГЫ РЕЛЬСТЕР САЛДЫНГАН

Тахиаташ—Нукус демир-оруунуң тудугжулары орук ажылын кылырынга таарымчалыг байдалды тургускан. Социалистиг чарыштың тиилеңчизи — Александр Бровченконуң бригадазы Аму-дарьяның солагай талакы эриинге баштайгы рельстерни салган. Орукка чер довураа төгери оң талакы эрикте улам ыракта — Нукустуң хоорай девискээринде чоруп турар.

Шупту 19 километр узун дурттуг черге ол шугум Каракалпакияның оң талакы районнарын демир-орук четкизинге «кожуптар» арганы берип турар, ол районнарның кур черлериниң улуг делгемнерин хөвөң болгаш рис плантациялары кылдыр шиңгэздип ап турар болгай. Ол магистраль Тахиаташтың гидробелдириниң плотиназын тавартыр Амударьяны кежилер.

Узбекистанның, Туркменияның дыка хей областарындан тудугга бригадалар келгилээн. Бо чылдың дерткү кварталында орукту ажыглалга киирерин тудугжулар хүлээнген.

Тахиаташ.

КАЗАХСТАН:

КАСПИЙНИҢ КАМГАЛАЛДЫГ ДЕВИСКЭЭРИ

Казахстанның чазаа Каспий далайның соңгу кезээнде камгалалдыг зона тургускан. Аңаа Соңгу Каспийниң чөвөн талакы кезээнің суу биле Урал хемниң аксы кирип турар. Балык курлавырларын камгалаар база осетр болгаш оон-даа өске үнелиг балыктарның амыдыраарынга база чайгаар өзүп көвүдээринге эки таарымчалыг байдалдарны тургузар дээш ындыг хемчеглерни ап чоруткан.

Камгалалдыг зонаның девискээринден нефть болгаш газ скважиналарын казып үттээрин, оларны ажыглаарын, хем болгаш далай дүвүнден сай, даш, элезин, дой казып алырын хоругдаан. Моон соңгаар аңаа суг-биле холбашкан үлетпүр бүдүрүлгелерин тутпас. Балык тудар, суг амытаннары болгаш үүштери алыр сорулга-биле шыңгыы кызыгаарлаан черлерни тускайлап тургускан.

Алма-Ата. **(СЭТА-ның корр.).**

Бөгүн — Чиик үлетпүр ажылдакчыларының хүнү

ЧОННУҢ ЧААГАЙ ЧОРУУНГА

Кижилериниң чаагай чоруунга бараан болуп, оларның материалдыг хереглелин хандырар индустрия — чиик үлетпүрде ажылдап турар кижилер бөгүн бодунун байырлалын демдеглеп турар. Чиик үлетпүрүнүң ажылдакчыларының мурнунга партияның XXIV съездизиниң салган чугула сорулгазы — ол дээрге совет улустуң бараанларга хереглелин хандырары болур. Совет кижилериниң өзүп турар амыдыралчы негелдеринин бүрүн хандырары партияның болгаш чазактың кол сагыш салышкыны.

Тоску беш чылдың эрткен 3 чылында бистің республиканың чиик үлетпүрүн техникабиле чаартканы черлелиг ажылдар хей күш үнер ажылларны 30 хуу чедир чиигеткен.

Бо заводтуң коллективи каш чыл улаштыр продукцияны үрей кызыышкын чокка бүдүрүп үндүреринин Саратов системазын ёзугаар чедиишкиниг ажылдап келген. Ол чаа хуржулганын ачызында продукцияны баштай дужаган олчаан катап кылбас, шынарын өжижидер арганы берген. Амгы үеде ук бүдүрүлге берген продукцияны 85 хуузун ынчаар дужаан турар болгаш 89 хуузу бирги сорттун кылыгларынга саналып келген. Заводта шынар хүнүн доктаамал эртирип турары солун.

Чоннуң чаагай чоруунга бараан болуп турар бүдүрүлгечилериниң аразында калбарган чарыштын мурнуку одуруунда алгы заводунуң хоочуну А. М. Ховалыг, даараныла комбинадының ажылчыннары В. М. Акулова, Т. С. Шимек болгаш өскелер-даа бар. Идик-хеп даараакчыларының аразында бо тодарадыкчы чылда боттарының хууда планныг онаалдазын ажырган, ам келир чылдың үүүнче кирипкен Раиса Сумба, Елизавета Зубарева ыныкаш шалыпчылар бар. «Чечек» деп даараныла фабриказында Светлана Бичеоол, Валентина Пьянкова, Сарыг-Септе даараныкчы Елена Дьякова, Туранда — Надежда Домажакова олар социалистиг чарышка тиилекчи болуп келгеннер.

Боттарының мурнунда тургустунган бүдүрүлге программазын күүседир талазы-биле Эрзиниин, Сарыг-Септин, Туранның амыдырал хандырылга комбинаттарында даараныла цехтериниң күш-ажылчы чедиишкиннерин бөгүн демдеглээри өөрүнчүг.

Чиик үлетпүрүнүң республикада бүдүрүлгелериниң ажыл-хереңге чедиишкиннер-биле чергелештир тодаргай четпестер барын демдеглээр херек. Чамдык бүдүрүлгелериниң удуртукчулары болгаш организациячары чиик үлетпүр ажылдакчыларының ортузунга масса-политиктиг ажылды четпес чорудуп, ажылда хожудаашкыннар-биле эштежип турар. Чамдык бүдүрүлге коллективтери бүдүрүлге планын, үргүлчү күүсетпейн, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедитпес. продукцияның бот-үнезин чиигетпейн турар болгаш ажыл төлевириниң фондузун эртир чарыгдаар чоруктар бар. Ол талазы-биле боттарында бар аргаларны чедир ажыглавайн турар бүдүрүлгелерге Кызылдың даараныла комбинады хамааржыр.

Чиик үлетпүрүнүң ажылдакчылары ол бүгү четпестерни дарый чайлаып, совет улустуң амыдыралчы чаагай чоруун бедиериниге, ооң-биле СЭКП-ниң XXIV съездизиниң шиитпирлерин боттандырарының хереңге төлептиг салышкынын киирер хүлээлгелиг.

СОҢГУЛДА КОМИССИЯЛАРЫ

Чуртуң амыдыралында улуг болуушкун соңгулдага белеткел үезинде участоктарның соңгулда комиссияларының мурнунда харысалгалыг улуг ажылдар салдынып турар.

Ынчангаш амгы үеде республикада бүгү соңгулда комиссиялары долу күш-биле ажылдап, чер-черде соңгулда участоктарын көрүштүг кылдыр дериш, шимей, соңгулда хүнүнде бадылаашкынны бедик деңнелге эрттиреринге эргежок чугула чүүдлери ыяк белеткен турар. Бүгү соңгулда участоктарында орус, тыва дылдарда соңгулда календарьлары, литературалар, өкруттарның схемалары, адрестер бар. Соңгукчуларның ат-данзызын доктааттынган майык ёзугаар соңгулда участоктарының айы-биле кылып, бүгүнийги көөр кылдыр аскан болгаш ол данзыларны хынап көөрүнче күштү мобилизастаан.

Улуг-Хем районнуң Ак-Тургуда, Булун-Теректе, Чаа-Хөлде, Шагаан-Арыгның төп, Арыг-Бажының Алдыы-Шынаның, Хайыракаиның, Ийи-Талдың, Эрзин районнуң Нарынның, Мөреннин соңгулда участоктарын эки дерээн. Каа-Хемниң Бүрен-Аксында С. К. Якименко, Бүрен-Хемде М. Ф. Галкин, Сарыг-Септе Л. С. Рэбцева удурткан соңгулда участоктары база өй-шаанда эки дериттинген, соңгукчулар булуннарын болгаш соңгулда комиссияларының ажылдаарынга таарымчалыг байдалды тургускан.

Ынчаарга Шивилигниң, Иштии-Хемниң, Кара-Талдың соңгулда участоктары чогуур деңнелге дериттинмээн турганын хыналда үезинде илереткеш, оны өй-шаанда эде кылган.

Бо хүннерде участоктарның соңгулда комиссиялары чоннуң калбак массалары-биле харызаа тудар бир кол чер болу берген. Аңаа соңгукчулар хүн бүрүде кээп, ат-фамилиязын хынап, өске-даа айтырыгларны тургузуп турар. Садыг, амыдырал хандырылга, транспорт ажылында четпестер дугайын комиссияларга олар дыннадып, ону экижидеринче угланган арга-сүмени ап турар. Соңгулда комиссиялары соңгулдага белеткелдер-биле холбашкан айтырыгларны боттарының хуралдарында чугаалажып, комиссия кежигүннериниң чер-черже үнүүшкүнүн организастап, соңгукчуларны хүлээп ап, дежурныйлаашкынны уламчылап турар. Бо бүгү ажылды партия, советтер органнары-биле сырый харыызаалыг чорудуп келген.

Июнь 16-да, соңгулда хүнү соңгулда комиссияларының ажылында эн-не харысалгалыг хүн. Олар бистің республиканың соңгукчу бүрүзүнге үш бюллетеньни бадылаары-биле бээр. Оларның бирээзи — СССР-ниң Дээди Советиниң Эвилелдин Советиниң депутадының кандидаты, өскези — РСФСР-ден СССР-ниң Дээди Советиниң Националдар Советиниң депутадының кандидадын, а үшкүзү — СССР-ниң Дээди Советиниң Националдар Советиниң депутадының кандидадын бадылаарының бюллетеньнери болур.

Участок комиссиялары ол хүн кылыр ажылын баш бурунгаар планнап алган турар. Соңгукчуларның бадылаашкын бээрин ол черниң шагы-биле эртен 6 шактан кежээкинин 10 шакка чедир чорудар. Ынчан соңгукчуларның хааглыг (чажыт) бадылаашкын-биле соңгуурунга бүгү таарымчалыг байдалды тургузар. Тускай кабинаны, бадылаашкын хааржаан бадылаашкын чорудар өрээлге белеткеп тургузар.

Соңгулда хүнүнде участоктун соңгулда комиссиязының даргазы, комиссия кежигүннери олуруп турда эртенгинин 6 шакта соңгулда хааржактарын болгаш доктааткан майык ёзугаар кылган соңгукчулар данзызының барын хынап көөр. Ооң соонда хааржактың хаггаш, ооң аксын комиссияның танмазы-биле чуктап танмалааш, бадылаашкын бээринче соңгукчуларны чалаар.

Соңгукчулар соңгулда бюллетеньнерин кабиналарга долдуруп турар үеде бадылап турарлардан өске кым-даа, ооң иштинде соңгулда комиссиязының кежигүннери-даа олче киирерин чөпшээревес.

Соңгукчу кижи бижик билбезинин ийикпе кандыг-бир чыллагаан ужурунда соңгулда бюллетенин долдурарынга дузалаштырып алыры-биле кабинаже кайы-бир соңгукчуну чалап алыр эргелиг.

Соңгулда хүнүнде кежээ 10 шакта участоктун соңгулда комиссиязының даргазы бадылаашкын бээринин доозулганын чарлаан соонда комиссия соңгулда хааржактарын ажыдып эгелээр.

Участоктун соңгулда комиссиязы хааржакты ажыктаан, берген бюллетеньнер санын соңгукчулар данзызында бюллетеньнерни алган соңгукчулар саны-биле нүүртештирип көргаш, түңнелин протоколга бижиир. Бадылаашкын түңнелин депутаттарга кандидат бүрүзүнге санап үндүрер. Ол саналга үезинде ажылчы чоннарның хөй-ниити организацияларының болгаш ниитилелдериниң ол дугайында төлээлери, парлалга төлээлекчилери өрээлге олуржур эргелиг.

Участок комиссиязының даргазы оон бүгү кежигүннери олуруп турда бадылаашкын түңнелдерин бюллетень бүрүзүнүн аайы-биле чарлап дыннадыр. Бадылаашкынны санап доосказ, протоколдарга ат салганының соонда участок комиссиязының даргазы комиссияның хуралына бадылаашкын түңнелдерин чарлап дыннадыр.

Бадылаашкын протоколунга ат салдынган соонда участокту соңгулда комиссиязының даргазы комиссияның бадылаашкын протоколдарын хамаарышкан округтарның соңгулда комиссияларынче чорудуп бээр.

Округтарның соңгулда комиссиялары участоктарның соңгулда комиссияларының киирген протоколдарынга үндилээш бадылаашкынның саналгазын чорудар болгаш депутаттарга кандидат бүрүзү дээш бердинген бадылаашкынның санын тодарадып доктаадыр.

Соңгулдага белеткелдің харысалгалыг үе-чадазы келген. Ынчангаш соңгулдага бүгү-ле белеткелди чедиишкинниг доозарынга бүгү улустун бадылаашкынын бедик деңнелге, организастыг эрттиреринге соңгулда комиссиялары боттарының төлептиг салышкынын киирерлер.

Ш. КАНДАН,
Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң оргкилдизиниң инструктору.

Бистің республиканың черле болганында соңгулда мурнунуң белеткел ажылдары кидин түлүк. Чүс-чүс агитаторлар боттарының участоктарында тайылбыр ажылын калбартып, ажылчы чоннарны күш-ажылчы көдүрлүүшкүнче кыйгырып турарлар.

Өвүр районнуң «Торгалыг» совхозунуң агитаторлары базала хайныышкынныг ажылдап турар. Олардан эң ылаңгыя Анайбан Кыргысовна Айыжы биле комсомолчу кыс Чечек Хертен (чуруктуң оң талазында) соңгукчуларның үргүлчүле күзенчиг аалчылары бооп турар. Идепкейлиг агитаторлар соңгукчуларның даңзызын ыяк хынап, белеткээн болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулда дугайында Дүрүмнү соңгукчуларга тайылбырлап, бистің чуртта болгаш даштыыда колкол болуушкуннарны чугаалап берип турарлар.

В. МИРЦЕВТИҢ фотозу.

Эвилелдешкен РЕСПУБЛИКАЛАРДА

РСФСР:

ПРОДУКЦИЯЗЫН КАМАЗКА БЭЭР

Башкириянның Татар АССР-биле ыызыгаарында турар Октябрьский хоорайында «Автоприбор» заводтуң тудуу эгелээн.

Ол бүдүрүлге чери машиналар шимчедикчилериниң ажылының режимин хынаар хеременелдер, датчиктер, спидометрлер, электромоторлар кылып үндүрер. Шупту үжен хире янзы-бүрү аттыг продукцияны колдуунда КАМАЗ алыр. Заводтуң комплекизин 1975 чылда ажыглалга киирер деп турар.

Бүдүрүлге көрпустарындан аңгыда, чуртталга баныңнарын, аныяктар общежитиезин база тудуп турар.

Октябрьский.

БАШКИР АССР.

• • •

КОМБАЙННАРНЫ ЧҮДҮРЕРИНИҢ ЧАА АРГАЗЫ

Доннуң комбайн кылыр заводунуң ажылчыннары болгаш Соңгу-Кавказтың демир-оруучулары боду чоруур, тараа ажаап алыр агрегаттарны сырый, чаа ёзу-биле чүдүрер арганы тып, ажыглай берген.

Моон мурнунда дерт өзектиг платформага чаңгыс-ла комбайнны чүдүрүп чорудуп турган болгай. Ам чаңгыс платформага-ла ийи комбайнны чүдүрериниң аргазын ажылдап кылган. «Ростсельмаш» болгаш Таганрогтуң комбайн кылыр заводу ындыг арга-биле «Нива» болгаш «Колос» дээр муң-муң хову корабльдерин чүдүрүп чоруткан.

Комбайннарны ындыг арга-биле сырый чүдүрери демир-орук составын камнаарынга улуг дузалыг болгаш акша-хөреңги, кижи күжү чарыгдалын дыка кызырар база ол ышкаш комбайннарны шалыпкын сөөртүр, оларны чоокшулап кел чыдар ажаап алыышкынга чедир көдээ чагыкчыларга чедирер арганы берип турар.

Донда Ростов.

АРМЕНИЯ:

ДААШ-ШИМЭЭН ЧОК ВЕНТИЛЯТОРЛАР

Дэзвиирниң «Союз» сериялыг чаа вентиляторларын бүдүрерин Ереванның электротехника заводу шиңгэзадип алган. Оларны амыдырал-чуртталга, бүдүрүлге болгаш хей-ниити черлериниң бажыңнарынга таарыштыр кылган.

Ындыг янзылыг продукция кылырынга пластмассаны эң баштай ажыглаан. Ол чорук кылыгларның деңзизин болгаш бот-үнезин аажок чиигеткен. Конструкторлар вентиляторнуң корпузун болгаш хүртүзүн тускай онзагай хевирлиг кылдыр кылырын чедип алган. Хүртүзү долганып турда барык-ла шимзэн-дааш чок.

Бо чылын бүдүрүлге чери беш муң чаа вентиляторларны кылып үндүрер. Оларны бүгү эвилелдешкен республикаларже чорудар.

Ереван.

ТУРКМЕНИЯ:

РЕСПУБЛИКАДА ЭҢ БАШТАЙГЫ

Байрам-Алиде дренаж-гончар хоолайлар заводу продукциязын берип эгелээн. Ол Туркменияда эң баштайгы ындыг бүдүрүлге чери-дир. Кара-Кумнуң улуг дренаж ажылдары чорудуп турар черлеринге ол хоолайлар калбаа-биле ажыглаттынар.

Ашхабад.

ЛАТВИЯ:

АЖААП АЛЫЫШКЫНГА КИРЖИР ДЭЭШ

Үлетпүр бүдүрүлге черлериниң 900 хире ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары ажаап алыышкын үезинде көдээге ёзулуг дузалакчылар болур дээш бүдүрүлгеге ажылдавышаан, трактор чолаачылап өөренир деп шиитпирлээн. Республиканың бүгү улуг хоорайларында көдээ механизаторлар белеткээр курстар ажылдап эгелээн. Ында хоорай чурттуглардың иштинден техниканы элээн билир дыка хей кижилер база өөренип турар.

Ооң-биле чергелештир көдээ ажыл-агыйның профессионал-техниктиг алды училищезинде комбайнерлериниң билиин бедидип эгелээн. Ындыг өөредилгени эгелээн ужуру болза «Колос» болгаш «Нива» деп 550 чаа комбайннар республиканың хову-шөлдеринче бо чылын эң баштай үнүптеринде, оларны механизаторлар ам-даа эки билип албаанында болуп турар.

«1974 чылда тараа ажаап алыышкынын болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларының белеткелин хандырар талазы-биле хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын ажыл-чорудулганың программазы ыылдыр хүлээп алгаш, Латвияның механизаторлары тараа комбайнының хүнде нормазын 3,4-тан дерт гектар чедир көвүдедир болгаш ажаап алыышкынга кызымак белеткенир деп шиитпирлээн.

Рига.

УЗБЕКИСТАН:

БАШТАЙГЫ РЕЛЬСТЕР САЛДЫНГАН

Тахиаташ—Нукус демир-оруунуң тудугжулары орук ажылын кылырынга таарымчалыг байдалды тургускан. Социалистиг чарыштың тиилеңчизи — Александр Бровченконуң бригадазы Аму-дарьяның солагай талакы эриинге баштайгы рельстерни салган. Орукка чер довураа төгери оң талакы эрикте улам ыракта — Нукустуң хоорай девискээринде чоруп турар.

Шупту 19 километр узун дурттуг черге ол шугум Каракалпакияның оң талакы районнарын демир-орук четкизинге «кожуптар» арганы берип турар, ол районнарның кур черлериниң улуг делгемнерин хөвөң болгаш рис плантациялары кылдыр шиңгэздип ап турар болгай. Ол магистраль Тахиаташтың гидробелдириниң плотиназын тавартыр Амударьяны кежилер.

Узбекистанның, Туркменияның дыка хей областарындан тудугга бригадалар келгилээн. Бо чылдың дерткү кварталында орукту ажыглалга киирерин тудугжулар хүлээнген.

Тахиаташ.

КАЗАХСТАН:

КАСПИЙНИҢ КАМГАЛАЛДЫГ ДЕВИСКЭЭРИ

Казахстанның чазаа Каспий далайның соңгу кезээнде камгалалдыг зона тургускан. Аңаа Соңгу Каспийниң чөвөн талакы кезээнің суу биле Урал хемниң аксы кирип турар. Балык курлавырларын камгалаар база осетр болгаш оон-даа өске үнелиг балыктарның амыдыраарынга база чайгаар өзүп көвүдээринге эки таарымчалыг байдалдарны тургузар дээш ындыг хемчеглерни ап чоруткан.

**Камгалалдыг зонаның девискээринден нефть болгаш газ скважиналарын казып үттээрин, оларны ажыглаарын, хем болгаш далай дүвүнден сай, даш, элезин, дой казып алырын хоругдаан. Моон соңг

ХООЙЛУНУҢ НЕГЕЛДЕЗИН БОТТАНДЫРБЫШААН

«ССРЭ-де ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң депутаттарының эрге-хүлээлгелериниң дугайында» ССРЭ Хоойлузу эрге-чагырга органнарында чоннуң төлээлекчилериниң ат-алдарын улам көдүрүп, оларның чогаадыкчы ажыл-чорудулгазынга таарымчалыг байдалды тургузуп турар. Советтериниң болгаш депутаттарның массалар-биле чарылбас харылзаазының, СЭКП-ниң политиказын Советтиң боттандырарына депутат бүрүзүнүң идепкейлиг киржилгезиниң ленинчи принциптерин хоойлуда магадылаан.

Советтиң ажыл-чорудулгазы депутаттарның ажыл-чорудулгазындан тургустунар. Бистиң чуртувуста Советтериниң составында 100 ажыг националдарның төлээлекчилери болур 2 млн. 200 муң ажыг депутат бар. Чүгле бистиң республикада безин ССРЭ-ниң Дээди Советиниң 12, РСФСР-ниң Дээди Советиниң 2, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң 120, чер-чер Советтериниң 3276 депутаты бар.

Бүгү чуртта ышкаш, бистиң республикада эрге-чагырга органнары, оларның күүскомнары депутаттың эрге-хүлээлгелериниң дугайында Хоойлунуң негелделерин боттандырар дээш биче эвес ажылды кылып турар. Ол хоойлуда салдынган сорулгаларны Советтериниң сессияларынга чугаалашкылаан, хоойлуну чоннга пропагандалаар талазы-биле ажылды чорудуп, депутаттар, совет активчилери, албан-дужаалдыг кижилер ону өөренгилээн.

Ооң түннелинде чер-черлерде депутаттарның идепкейи, Советтериниң мурнунда сорулгаларны шиитпирлээринге ролю бедээн. Депутаттар сессияларга айтырыглар тургузарынга идепкейлиг киржип, сессияларга санал-оналын берип, чоннуң негелде-хереглелин холбашкан хөй айтырыгларны коллективтиг шиитпирлеп турар. Депутаттарның боттарының соңгуткан округтарынга ажыл-чорудулгазы эжижээн, оларның масса-биле харылзаазы быжыккан. Соңгукчуларның чагыгларын күүседиринче кичээнгейни күштелдирип турар. Республиканың чер-чер Советтериниң күүскомнары депутаттарның күрүне эрге-хүлээлгелерин боттандырарына чогуур дузаны чедирип турар. Чер-черде депутаттарның кол нуруузу соңгукчулары-биле доктаамал ужуражып, отчёдун берип, бүдүрүлгениң харыысалгалыг участоктарында күш-ажылчы үлегерин чонга көргүзүп турарлар.

Соңгулда округтарына депутаттарның идепкейлиг ажылдаары—Советтиң ажыл-чорудулгазының үре-түңнелдиг болурунуң, ооң чон-биле харылзаазын быжыглаарының чугула үүл болурун депутаттың эрге-хүлээлгелериниң дугайында Хоойлуда айыткан. Кижилер депутатка боттарының өөрүшкүзүн, негелде-хереглелин чугаалап, ооң киржилгезин, дузазын дилээр. Депутат болза соңгукчуларыбиле сырый харылзажып, Советтиң ажылының, ооң шиитпирлериниң күүселдезиниң, соңгукчуларның чагыгларының боттаныышкынының дугайын оларга дыңнадып, шиитпирлер күүселдезин организастажып, хөй-ниитиниң санал-оналын өөренип көөр. Ол ышкаш чоннуң негелде-хереглелиниң дугайын Советке дыңнадып, ону шиитпирлээриниң хемчеглерин ал, саналдарын чогуур органнар болгаш албан-дужаалдыг кижилер чугаалажып көөр кылдыр киирер.

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутады, Кызылдың харылзаа белдириниң телефонизи, Ленин орденниң эдилекчизи, фронтуну М. Г. Мамаеваның ады республикада билдингир. Ол аныяктарга бодунуң байлак дуржулгазын дамчыдып, шалыпкын ажылдавышаан, депутат хүлээлгезин база ак сеткилдиг күүседип турар. Бодунуң округунда хамаатыларны доктаамал хүлээп ап, оларның дилеглеринге, негелделеринге дыңнангыр чоруу-биле хүндүткелди чаалап алган.

Социалистиг күш-ажылдың Маадыры, «Алдан-Маадыр» совхозтуң хойжузу Д-Н. Ч. Ооржак — Чөөн-Хемчик район Советиниң депутады. Советтиң сессияларының, доктаамал комиссияның ажылынга ол эн-не идепкейлиг киржип турар. Бодунуң округунуң соңгукчуларының хуралдарынга сессиялар шиитпирлерин бо-ла дыңнадыр. Соңгукчуларның берген бүгү чагыгларын күүседирин ол чедип алган. Чижээ, хойжуларга почтаны доктаамал чедирип турарын, автолавка ажылын экижидерин чедип алган. Алдан-Маадыр суурну чаагайжыдар, хөй-ниитиниң корумчурумун тулар дээш хөй чүүлду кылган. Эрткен чылдың ийиги чартыында эш Ооржак район Советиниң көдээ ажыл-агый талазы-биле доктаамал комиссиязының хуралынга «Алдан-Маадыр» совхозта мал чеминиң белеткелиниң чоруп турарының дугайында айтырыг белеткээн. Ооң түннелинде мал чеминиң белеткелинге малчыннарның харыысалгазын бедиткеш, малды хүр-менди кыш ажырган. Дажы-Намчал Чыртай-оолович совхоз бүдүрүлгезиниң мурнакчызы. Беш чылда коданда 300 хоюндан төрүүр чүс башка онаштыр 100 хураганы менди ап өстүрер, бир хойдан-на 2,5 кг дүктү алыр планныг. Херек кырында ол чүс хойдан-на 122 хураганны, бөдүүн дүктүг хой бүрүзүнден-не 3,5 кг дүктү кыргаан.

Чөөн-Хемчик районуң Хайыракан көдээ Советиниң депутады, амгы үеде ССРЭ-ниң Дээди Советиниң депутадының кандидады А. С. Монгуш, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң депутаттары Кызылдың № 12 магазининде М. А. Краева, республиканың Дээди Советиниң Президиумунуң кежигүнү, «Кызыл тудуг» эргелелиниң дашчылар бригадири С. Б. Сандан, Кызыл хоорай Советиниң депутады, тудуг кезектери комбинаттың ажылчыны А. Кузнецов олар ышкаш он-он депутаттар Советтерде чоннуң төлээлекчилери хүлээлгезин идепкейлиг күүседип турар.

Депутаттар улус ажыл-агыйының база социал-культура тургузуушкунунуң чугула айтырыгларын сессияларга коллективтиг шиитпирлээр. Бистиң республиканың бүгү чер-чер Советтери эрткен чылын сессияларын Конституцияда айыткан хуусаада эрттиргилээн. Аңаа янзы-бүрү 1038 айтырыгны чугаалашкан. Чер-чер Советтериниң депутаттарының 61 хуузу сессияларга санал-оналын бергей. Бо база депутаттарның идепкейинин херечизи. Депутаттарның эргелериниң алыс чаңгыс аай чоруун депутаттарның эрге-хүлээлгелериниң дугайында Хоойлуда магадылаан. Депутат кижи сессияга чугаалажыр айтырыг талазы-биле бадылаар эргелиг дээрзин ында айыткан. Сессияларга баштай депутаттар сөс алыр болгаш шиитпирлээр эргелиг, ындыг турбуже, сессияларга хөй кезиинде депутат эвес эштер саналдап туруп бээр чорук республиканың чер-чер Советтеринде бар. Мону кичээнгейге алыры чугула.

Депутат болунуң округунга кижизидилге ажылын чүгле тус-тус кижилер-биле эвес, харын хөй-ниитиниң санал-оналын өөренип көөр, ону сайгарар дээш янзы-бүрү аргаларны ажыглаар ужурлуг. Чижекке соңгукчуларның чагыгларын ап көрээл. Чагыглар болза округтуң соңгукчуларының шуптузунуң азы кол нуруузунуң бодалын илереткен болур. Ынчангаш ол чагыглар күрүне эрге-чагыргазының ажыл-чорудулгазынга чоннуң киржилгезиниң чугула хевири. Республиканың Дээди болгаш чер-чер Советтериниң депутаттарынга соңгукчуларның берген чагыгларынын кол нуруузу өйнаанда күүсеттинген. Чижээ, эрткен чыышта чүгле район болгаш хоорай Советтери безин 634 чагыгны күүселири-биле хүлээп алган. Оларның 500 ажыыны күүсеттен, элээн хөйү күүседириниң кырында келген. Чагыгларны кичээнгейлиг, сагыш човангыр көөрү, организакчы боттуг ажыл-чорудулга, оларны күүседир дээш чүткүлдүү-биле чоннуң хүндүткелин чаалап алыры ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга улуг идигни бээр.

Депутаттың соңгукчулар мурнунга чүве чугаалаары, ылаңгыя отчёдун бээри депутат ажыл-чорудулгазының бир чугула принциви болур. ССРЭ-ниң Дээди Советиниң, эвилелдешкен, автономнуг республикаларның Дээди Советиниң депутатады болунуң база Советтиң ажылының дугайында соңгукчулар мурнунга чылда бирээден эвээш эвес катап, а район, хоорай болгаш суур Советтериниң депутаттары чылда ийиден эвээш эвес катап отчёдун бээрин Хоойлуда айыткан. Эрткен чылын республиканың чер-чер Советтериниң депутаттарының 3122-зи отчёдун берген. Элээн хөй депутаттар ийи болгаш оон-даа хөй удаа отчёттаан.

Депутаттарның отчёттуг болурунуң принциви болза масса чон боттарының төлээлекчилериниң болгаш күрүне эрге-чагыргазының органнарының ажылынга доктаамал саллар чедирер арганы бээр чугула үүл болур.

ССРЭ-ниң, эвилелдешкен, автономнуг республиканың чазаанга азы министрлерге, эргелел органнарының удуртукчуларынга депутаттың негелде тургузар эргезин хоойлуда магадылаан болгай. Чер-чер Советтериниң депутаттары күүскомга, ооң киллистериниң, эргелелдериниң удуртукчуларынга негелде тургузар эргелиг. Республиканың чер-чер Советтериниң депутаттары контрольдуң бо дээштиг хевирин ам-даа чогуур деңнелге ажыглавайн турар. Эрткен чылын чүгле 86 негелдени сессияларга чугаалажып көргеш. Экономиканы хөгжүдери, чоннуң культура-амыдырал хереглелдерин хандырары, соңгукчуларның чагыгларын күүседири-биле холбашкан айтырыгларга хамаарыштыр күүскомнарга, оларның киллистерине, бүдүрүлгелерниң албан черлериниң удуртукчуларынга ол негелделерни тургускан.

Депутат кижи Советтиң девискээринде турар күрүне органнарында бүдүрүлгелерге, албан черлериниге ооң киргеин санал-оналдарны, билдириишкиннерин, хомудалдарны чугаалажып турарын контрольдаар, ону сайгарарынга боду киржир эргелиг. Чоннуң билдириишкин, хомудалдарынга дыңнангыр, кичээнгейлиг болуру округка ооң чедиишкиниг ажылдаарының кол негелдези болур.

Совет хоойлу-дүрүмүн камгалалынга туржып, эрге-чурум үреэр чорук-биле демиселге, ажылчы чоннарны бедик мөдерелдиг сагылга-чурумга, хамааты хүлээлгезин күүседиринге, кижизиндиринге депутаттың идепкейлиг киржир эргезин хоойлуда көрген.

Депутаттарның эрге-хүлээлгелериниң дугайында Хоойлуда айыткан бүгү магадыладарны боттандырарына чоннуң төлээлекчилеринге доктаамал дузалаары, хоойлуну күүседир талазы-биле Советтериниң болгаш депутаттарның дуржулгазын калбаа-биле неп-тередири чугула.

С. КРАСНЫЙ,
Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Секретары.

Советтер болгаш амыдыралы

ИНФОРМАЦИЯЛАР СОЛЧУЛГАЗЫ ТАЙБЫҢГА БАРААН БОЛУР УЖУРЛУГ

Дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарынга удурланып турарларның кол өнчүк туттуктар үүлдериниң бирээзи болза капиталистиг болгаш социалистиг чурттарның аразында «Идеяларны, кижилерни болгаш информацияны хостуг солчуру» дээр үүл болур.

Улустар аразының харылзааларын ынчаар көөрүнүң инициативазын НАТО көдүрүп үндүрген. Чогум-на ол блоктуң чиңгине секретары Луис Чөөн болгаш Барыын чүк чурттарының харылзааларының хөгжүп калбарар перспективазын үнелеп көрүп тура, шаанда мынчаар медеглээн: «Кижилериниң, идеяларның болгаш информацияның хостуг аргыжылгазы хандырытынган турар чүгле ындыг үеде кожа-хелбээ догуннаанының таарымчалыг хевирин чедип ап болур». Ол айтышкынны амыдыралга боттандырарын НАТО-нуң удуртукчу пропаганда органынга — информация болгаш культурлуг харылзаалар айтырыгларының талазы-биле комитетке дааскан турган. Парлалганың медээлеп турарын ёзугаар алырга, Соңгу Атлантика блогунуң чөвүлелинге бо айтырыг талазы-биле делгереңгей калбак айтышкын ажылдап кылдынган, ону боттарының ажыл-чорудулгазынга ол шериг-политиктиг блоктуң бүгү-ле кежигүннери чурттар күүселип сагыыр ужурлуг боп турар.

«Идеялар, кижилер болгаш информация солчулгазының» дугайында тезис айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга айтырыгларының талазы-биле нити-европа чөвүлел хуралынга кол черии эөлээр ужурлуг дээр бодалды хөй-ниитиге бүзүредир дээш ону Барыын чүкте калбаа-биле ажыглап турар. Ону «Европаның айыыл чок чоруунуң системазын тургузарының эргежок чугула баштайгы негелдези» кылдыр көргүспүшаан, ССРЭ-ни болгаш өскедаа социалистиг чурттарны ындыг «солчулга» кылырынче албадаар сорулга-биле оларже дорт ийиышкын кылыр дээн кыйгырыглар үүнүп кээп турар. Ол негелдени күүсетпес болза, айыыл чок чорукдаа, Европада амгы кызыгаарларны хүлээп көөрү-даа болдунар арга чок деп, биске медеглеп турарлар. Өскээр чугаалаарга, Европа дипке айыыл чок чоруктуң ынаныштыг болгаш ажыктыг системазын ажылдап кылырының кол сорулгазындан чөвүлел хуралды чардыктырар, ооң киржиччилерин амы-хууда, ийиги чергениң айтырын көөрүнче албадаар дээн оралдажыышкынны кылып турар-дыр.

Херектиң ужуру болза «информация солчулгазын» барыыл таланың чамдык бөлүктери социалистиг дем каттыштырылгазының чаңгыс эвин кошкадып, сулараарының «социализмни элдип чиндирединге» таарымчалыг байдалдарны тургузарының, буржуаз идеологияны социалистиг чурттарга нептередириниң аргазы кылдыр көрүп турар чорукта болур. Олар аңгы-аңгы социал тургузуглуг күрүнелерниң аразында политиктиг болгаш экономиктиг харылзааларның хөгжүлдезиниң улам ханылап турар чорудулгазы, оларның культура солчулгазының улам калбарышкыны болза социалистиг ниитилелдиң идея талазы-биле туруштуг чоруун кошкадыр, социалистиг чурттарның чонунга Барыын чүктүң идеологтуг салдарын күштелдирер деп чүвеге ынаныжын ажыы-биле илередип турарлар.

Барыын чүкте шак ындыг хөделиишкиннерниң бо чылдактарын чажырар деп безин оралдашпайн турар. Чижээлээрге, НАТО-нуң үндүрген номнарында «Чөөн чүктүң политиктиг тургузуун чымчадыры» эргежок чугула деп ойзалап демдеглеп турар «Кожа-хелбээ догуннаашкынны болгаш чавырлыышкынны Барыын чүк коммунизмни иштинден ажып тиилээриниге дузалаар политиктиг чепсек кылдыр көөр ужурлуг» деп, барыын-герман «ультраларның» баштыңы Штраус чарлап турар. «Хосталга» дээр биллингир радиостанцияның «Политиктиг дамчыдылгаларны организастаарының удуртулгазында» демдеглеп турары болза ооң информациязы социалистиг тургузугга удурланыышкын кылырда ажыктыг болур ужурлуг, совет тургузугга болгаш Совет чазактың ажыл-чорудулгазын чигзинеринче радио дыңнакчыларын ол албадаар хүлээлгелиг».

Херектиң ужуру ындыг ышкажыл! «Идеялар, кижилер болгаш информация солчулгазы» дээш маргыжып турар кижилер херек кырында үрегдекчи психология дайының «дүрүм ёзугаар үндезин барымдаалыг» чорудар социалистиг чурттарның иштики херектериниче бодунуң туразы-биле холгаарлап кирер, Европада болгаш бүгү делегейде ниитилел хөгжүлдезиниң чорудулгазынга ССРЭ-ниң тайбыңга ынакшылдыг политиказының, ооң Тайбың программазының чедирер салларын кошкадыр эргени чеңеп алыр дээш чүткүдүп турарлар.

Янзы-бүрү талаларга харылзаа-холбааларны болгаш кады ажылдажылганы калбартыр чорукту Совет Эвилели тайбыңны ажыглазрының чугула фактору, улустар аразының харылзааларынга тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның принциптерин бадыткап быжыглаарының чугула негелделериниң бирээзи кылдыр кезээде санап келген. Боттарының культура байлактарын, эртемнин болгаш техниканың талазында чедиишкиннерин солчур, бот-боттарының дугайында билиглерни кайы-кайызын байлакшыдарынга информация чепсектерин ажыглаар деп алызындан, шынна сеткил-биле күзээр бүгү кижилерге бистиң эжиивис шуут ажык. «Информация солчулгазын» идеологтуг хоралыг үүлгедиглерге, совет тургузугнуң таарышпазы пропаганданы нептередиринге ажыглаарын болдурбас бис. Барыын чүктүң чамдык бөлүктери чогум-на харын олче чүткүдүп турар, ындыг чорук бистиң планетаныста тайбыңның хөрээнге бараан боп шыдавас болбайн канчаар. Бүрүн эргениң болгаш иштики херектериниче холгаарлашпазының принциптерин кайы-кайызының хүндүлежири — күрүнелериниң аразынга чаагай кожа-хелбээ харылзааларны бызыглаарының ең чугула үндезини ол болгай.

«Совет кижилер боттарының социал-политиктиг чаалап алышкынныңның камгалакчызы болур бистиң күрүневистиң түскай догуннаар бүрүн эргезинче канчаар-даа халдаар чорукту болдурбас — деп, эш Л. И. Брежнев тайбыңга ынакшылдыг күштериниң Москвага болган Бүгү-делегей конгрезинге чугаалаан.— Ол бүрүн эрге болза харылзаа-холбааларның болгаш аргыжылга-солчулгаларның оруун дугаан моондак эвес, харын бистиң улустарывыстың чиик эвес күжениишкиннерге чедип алган эргелериниң болгаш хосталгаларының ынаныштыг магадылалы боп турар».

ССРЭ информация солчулгазының болгаш кижилериниң аразынга харылзаа-холбааларны калбартырының талазынга тускай догуннаар бүрүн эргени, чурт бүрүзүнүң хоойлуларын болгаш чаңчылларын кайы-кайызындан хүндүлежип турда боттаныр, улустарның угаан-бодал байлакшылынга, оларның аразында бүзүрежир чоруктуң өзүлдезинге бараан болур ындыг кады ажылдажылга дээш туржуп келген болгаш туржуп турар.

Европага тайбың, ук дипке коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазын тургузары чүгле социализм чурттарының улустарынга эргежок чугула чүве эвес-тир. Ол чорук Европаның бүгү улустарының шуптузунга, харын чүгле Европаның эвес, а бүгү делегейниң улустарынга амыдыралчы эргежок чугула. Чөвүлел хуралга Европаның 33 күрүнелериниң, а ол ышкаш АКШ-тың болгаш Канаданың киржилгезиниң чаңгыс ол фактызы безин ол дугайын чугаалавайн турар деппе ынчаш?

Совет Эвилели болгаш социалистиг чурттар боттарының талазындан ниити-европа чөвүлел хуралынга чугаалажып көөр кылдыр культура кады ажылдажылгазын, эртем-билигниң, албан черлериниң, организацияларның болгаш хамаатыларның аргазынга информация солчулгазының болгаш харылзаа-холбааларның талазынга кады ажылдажылганы хөгжүдериниң кол угланыышкыннарының дугайында документиниң төлевилели дээн ышкаш боттуг тодаргай саналды киргеи деп чүве билдингир болгай. Ындыг болурда олар информация солчулгазы Европада болгаш бүгү делегейде тайбыңның хөрээнге бараан болур ужурлуг деп принципти удуртулга болдуруп турарлар.

Павел СМОЛЕНСКИЙ.

(ПМА).

Даштыкы информациялар

5 ЧЫЛ ОЮНГА ХОЛБАШТЫР

ХАНОЙ. (СЭТА). Мурнуу Вьетнам Республиканың Революстуг түр чазааның тургустунганындан бээр беш чыл болганы-биле холбаштыр ында «Мурнуу Вьетнамның чону демиселде болгаш хостаттынган районнарның тургузуушкунунда» деп аттыг делгелге ажыттынган. Ында патриоттарның амыдыралының болгаш демиселиниң дугайын көргүзүп турар фотографияларны, чечен чогаалларны, делгиирлерни, а ол ышкаш сайгончу аг-шериглериниң шаажылалдыг халдаашкыннарын ойтур шавыышкынының үезинде хүнаап алган чүүлдерни киирген.

ЧАА ТРАМВАЙ

ПРАГА. (СЭТА). Праганың кудумчулары-биле ол трамвай эртип турда, доктаашкын черлериниде манап турар пассажирлер хараалай аарак баштарын чайгагылаар — өңгүр, кайгамчык чап-чаа хевирлиг трамвайлар амдыызында оларны оюп эртип турар. Ийи вагоннуг чап-чаа «КТ-4 Д» трамвайлар шенелделерни эрттирип турар. Оларның баштайгы түңнелдери чедиишкиниг. Ынчангаш «КТ-4 Д» трамвайларны бо чылын будуруп эгелээрин төлевилээн. ЧССР-ниң төлээлекчилери хүлээлгезин идепкейлиг күүседип турар.

Депутаттар улус ажыл-агыйының база социал-культура тургузуушкунунуң чугула айтырыгларын сессияларга коллективтиг шиитпирлээр. Бистиң республиканың бүгү чер-чер Советтери эрткен чылын сессияларын Конституцияда айыткан хуусаада эрттиргилээн. Аңаа янзы-бүрү 1038 айтырыгны чугаалашкан. Чер-чер Советтериниң депутаттарының 61 хуузу сессияларга санал-оналын бергей. Бо база депутаттарның идепкейинин херечизи. Депутаттарның эргелериниң алыс чаңгыс аай чоруун депутаттарның эрге-хүлээлгелериниң дугайында Хоойлуда магадылаан. Депутат кижи сессияга чугаалажыр айтырыг талазы-биле бадылаар эргелиг дээрзин ында айыткан. Сессияларга баштай депутаттар сөс алыр болгаш шиитпирлээр эргелиг, ындыг турбуже, сессияларга хөй кезиинде депутат эвес эштер саналдап туруп бээр чорук республиканың чер-чер Советтеринде бар. Мону кичээнгейге алыры чугула.

Депутат болунуң округунга кижизидилге ажылын чүгле тус-тус кижилер-биле эвес, харын хөй-ниитиниң санал-оналын өөренип көөр, ону сайгарар дээш янзы-бүрү аргаларны ажыглаар ужурлуг. Чижекке соңгукчуларның чагыгларын ап көрээл. Чагыглар болза округтуң соңгукчуларының шуптузунуң азы кол нуруузунуң бодалын илереткен болур. Ынчангаш ол чагыглар күрүне эрге-чагыргазының ажыл-чорудулгазынга чоннуң киржилгезиниң чугула хевири. Республиканың Дээди болгаш чер-чер Советтериниң депутаттарынга соңгукчуларның берген чагыгларының кол нуруузу өйнаанда күүсеттинген. Чижээ, эрткен чыышта чүгле район болгаш хоорай Советтери безин 634 чагыгны күүселири-биле хүлээп алган. Оларның 500 ажыыны күүсеттен, элээн хөйү күүседириниң кырында келген. Чагыгларны кичээнгейлиг, сагыш човангыр көөрү, организакчы боттуг ажыл-чорудулга, оларны күүседир дээш чүткүлдүү-биле чоннуң хүндүткелин чаалап алыры ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга улуг идигни бээр.

ҮНЕЛИГ БЕЛЕК

ФРИТАУН. (СЭТА). Сьерра Леонениң чагырыкчы партиязы — Бүгү-улустуң Конгрезинин библиотеказынга (АПС) К. Маркстың, Ф. Энгельстің, В. И. Ленинин 300 ажыг номнарын, а ол ышкаш янзы-бүрү эртем болгаш чечен чогаал номнарын белекке берген. Ол республикада Совет Эвилелинин элчини И. Ф. Филиппов белекти тывыскан.

АПС ТК-нын администрациязы — Бүгү-улустуң Конгрезинин библиотеказынга (АПС) К. Маркстың, Ф. Энгельстің, В. И. Ленинин 300 ажыг номнарын, а ол ышкаш сайгончу аг-шериглериниң шаажылалдыг халдаашкыннарын ойтур шавыышкынының үезинде хүнаап алган чүүлдерни киирген.

ПУШКИНГЕ АЛДАР КЫЛДЫР

КОЛОМБО. (СЭТА). Улуг орус шүлүкчү А. С. Пушкининиң төрүттүнген хүнүнден бээр 175 чылынга турасклаатқан байырлыг кежээ аңаа болган. Шри Ланка университединиң литература профессору В. Диссанаяке шүлүкчүнүң амыдыралының болгаш чогаал ажылының дугайында чүве чугаалаан. Улусчу чогаалчылар фронтузунуң чиңгине секретары Г. Витана болгаш республиканың өске-даа литераторлары А. С. Пушкинниң гениалдыг чогаалдарының дугайын чугаалаанар. Ооң соонда улуг шүлүкчүнүң чогаалдарындан тургускан операларда үзүндүлерни күүседип, ооң шүлүктерин номчаан.

Айыыл чок чорук Чөвүлелинде

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлели бодунуң июнь чедиде болган [illegible] хуралынга, Бангладеш Улус Республиказының ону Каттышкан Нациялар Организациязының кежигүнүнге киирип алыр дугайында дилээн база катап чугаалажып көөр деп чаңгыс үн-биле доктаатқан. Ол айтырыг Чөвүлелдің хүн айтырыында 1972 чылдың августан бээр туруп келген. Айыыл чок чорук Чөвүлели Бангладештиң ол дилээн хандырар арга чок боп келген, чүүл дээрге КУР-нуң төлээлекчизи ол айтырыгны бадылаашкынга киирерге-ле, аңаа киржириниң ойталап, шаптыктап келгени билдингир.

Хоойлу төлевилелин бадылаап

КОЛОМБО. (СЭТА). Чурттуң иштинде даштыкы компанияларның ажылын күрүнеиниң талазындан контрольдап-ыынаарын көрүп турар хоойлу төлевилелин Шри Ланка Республиканың күрүнеиниң национал ассамблеязы хүлээп алган.

Барыын чүктүң монополиялары-биле холбашкан улуг капиталдың төлээлекчилери — консерваттиг бөлүктериниң удурланыышкыны боп турдала хүлээп алдынган ол чаа хоойлу аныяк республиканың национал экономиказын быжыглаарынга идиглиг болур.

Плантациялар министри К. де Сильва Күрүнеиниң национал ассамблеязынга ол документиниң киирип тура, чурттуң экономика талазы-биле өзүлүг хамаарышпас болурун чедип алырынга бо документ бараан болур деп чугаалаан.

Удурланыышкын күштелген

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тың конгреси сайгон өзу-чурумунга АКШ-тың кедергей улуг акша-хөреңги дузаламчызын берип турарын шүүмүүлеп турар. Ол дузаламчының ажык чогун «Нью-Йорк таймс» солунга сенат кежигүнү Губерт Хэмфри бижээн.

Ол дузаламчыны дайын сөөлүндеги катап тургузуушкуйга ажыглаар кылдыр албан хуузунда айтып турар-даа бол, ону нургулайында «дайын сорулгаларынга ажыглап турар» деп, Г. Хэмфри айыткан. Каттышкан Штаттарның дайынбиле холбашпаан сорулгаларга ажыглаар кылдыр берип турар акша-хөреңгизин безин сайгон администрациязы дайын чарыгдалынга ажыглап турар деп, сенат кежигүнү демдеглээн.

ЧАЛБЫЫШТЫГ ХҮЛЭЭП АЛЫЫШКЫН

КАБУЛ. (СЭТА). Афганистан Республиканың күрүне баштыңы болгаш Премьер-министри М. Даудтуң ССРЭ-де аянчоруун афганистан хөй-ниити улуг кичээнгей-биле хайгаарап турар. Чурттуң солуннары болгаш радиозу хүндүлүг афган аалчының алдары дээш Кремльге кылган эртенги шайлалгага М. Даудтуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорныйның чугаалаары калбаа-биле тайылбырлап турар.

Афганистанга республика тургузуун бакгаатканының соонда ийи чурттуң аразынга найыралдыг харылзаалар улам бедик деннелче кодүрүлген болгаш совет-афганистан харылзаалар ийи чурттуң улустарының эрге-ажыктарының ниити чоруунга үндезилеттинип турарының дугайында Н. В. Подгорныйның чугаалаан сөстерин «Хивад» солун онзалап айыткан.

Ол солун дыка хөй чугула айтырыглар талазы-биле Совет Эвилели-биле Афганистан Республиканың туружунуң дүгжүп азы чоокшулажып турарын айыткаш, Азия дип тайбыңнын, найыралдың болгаш кады ажылдажылганың диви болур ужурлуг дээрзин демдеглээн.

Афганистан чепсегелиишкинни дүжүреринин хөрээнге салып турар кужениишкиннери дээш Совет Эвилелинге өөрүп четтириишкинин илергейлеп турар болгаш КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелинин доктаамал кежигүннери чурттарның шериг бюджеттерин 10 хуу кызыргаш, камнаттынган акша-хөреңгинин кезик-чамдыызын чаа хөгжүп эгелеп турар чурттарга дузаламчы кылдыр бээринин дугайында Совет Эвилелинин чоокта чаа саналын база-ла өөрүп четтириишкин-биле хүлээп ап турар деп «Кабул таймс» бижээн.

Афганистанның таваржып турары экономиктиг берге айтырыгларын шиитпирлээринге улуг идигни берип турар чурттарга, эн ылангыя Совет Эвилелинге афганистан улус чалбыыштыг четтириишкинни илередип келген болгаш илередип-лаа турар деп ол-ла солун бижээн. Найыралдыг Совет Эвилелиниң сан-хөө болгаш техниктиг дузаламчызының ачызы-биле кылган янзы-бүрү төлевилелдер афганистан улустун амыдыралының бүгү талазынга чаагай салдарын чедиргенин ол солун айыткан.

Великобританияның ажылчы чоннарының хөй-хөй кезектери ажыл төлевирин улгаттырары, ажылдаарының болгаш амыдыраарының байдалдарын экижидери дээш демиселче улам идепкейлиг кирип турар.

ЧУРУКТА: Лондоннуң эмнелге черлериниң медицина ажылдакчылары ажылдаар байдалды экижидер болгаш ажыл төлевирин улаттырар дугайында негелде салып, чыскаад кылып турлар.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

ЧУГУЛА ХЕМЧЕГЛЕРНИ АЛГАН

КОНАКРИ. (СЭТА). Гвинеяның болгаш Ногаан Мыс ортулуктарының хамаарышпас чоруунуң африкан партиязының (ПАИГК) баштаар черинин дыңнатканы болза: «Келген медээлер ёзугаар алырга, Гвинея-Бисаунуң чурттакчыларының аразындан даштыкы күрүнелериниң хөлезилеп алганы хөй санныг саттынакчылар Бисаунуң уунче ийи корабльде олуруп алган, ону эжелеп алыр дээш кел чоруур». ПАИГК Гвинея-Бисаунуң Чепсектиг күштери эргежок чугула хемчеглерни алганын демдеглевишаан, тургустунган байдалдың шыңгыызынче Португалияның чазаанның кичээнгейин угландырып турар.

БУУРАП ДҮЖҮП ТУРАР

БАНГКОК. (СЭТА). Лон Нолдуң чазаанның дөрт кежигүнү иштики херектериниң, садыгның болгаш хандырылгапының, кадык камгалалының, планнаашкынының болгаш экономиканың министрлери албан-хүлээлгезиниң дүшкеннер. Июнь алдында чазактан хабинеттиң дөрт кежигүннери, оларның-биле кады премьер-министриниң оралакчызы база үнгеннер.

Пномпеньчи чазактың бууразашкыны Лон Нолдуң улуска удур каржы эрге-чагыргазының ниити кризизиниң дугайын херечилеп турар.

Совет Тываның 30 чылынга

«СЭЭН ТӨЛДЕРИҢ-ДИР, ТЫВА»

Шак ындыг аттыг темалыг кежээ Сарыг-Септиң Культура бажыңынга болган. Ол Совет Тываның 30 чылынга турасказаткан бөлүк кежээлериниң бирээзи. Культура бажыңын тыва улустуң 30 чыл дургузунда эрткен алдарлыг оруунга, улам чырык чазагай бооп бар чыдар амыдырал-чуртталгазынга дүүштүр дерээн. Ол кежээге Тыва АССР-ниң культуразының, уран чүүлүнүң, эртемниң сураглыг ажылдакчыларын чалаан.

Уруглар библиотеказының эргелекчизи Л. Доронина кежээни ажыткаш, ССРЭ-ниң Дээди Советинге баштайгы тыва депутаттарның бирээзи, чогаалчы, Тайбың камгалал комитединиң Тыва салбырының харысалгалыг секретары Л. Б. Чадамбага сөс берген. Леонид Борандаевич бодунуң чогаадыкчы ажыл-чорудулгазының дугайын чугаалап, Совет Тываның 30 чылынга турасказадып бижээн чаа шүлүктерин чылганнарга таныштырган. Дараазында Бүгү-делегейниң тайбыңга ынакшылдыг куштериниң 1973 чылда Москвага болган конгрезиниң киржикчизи, төөгү эртемниериниң кандидады О. А. Толгар-оол Тываның эртем хөгжүдезинин, эртем-шинчилел институдунуң ажылының дугайын солун чугаалаан. Кежээге ССРЭ-ниң Чурукчулар эвилелинин кежигүнү И. Ч. Салчак чогаадыкчы өрукче үнгенин чугаалап, тыва чурукчуларның ажылдары-биле көрүкчүлерни таныштырган.

Чогаалчы, эртемден, чурукчу-биле ужуражылганын соон дарый сценаны Культура бажыңының бот-тывынгыр уран чүүл киржикчилери эзлепкен. У. Серээдар биле А. Сарыг-оолдуң тыва ырларны сеткилдиң ханызындан аянныг ырлаанын, Очур-оол биле Монгуштуң демир-хомуска тааланчыг аялгаларын көрүкчүлер чылыы-биле уткаан. Ыры-хөгжүм ансамбли тыва аялгаларга фантазияны күүсеткен.

Сарыг-Септиң № 1, 2 школаларының пионерлери чалаткан аалчыларга чечек түтүп, шүлүк, ырын бараалгадып, Тываның чечектелип хөгжүүрү дээш моон-даа ыңай үре-түүнелдиг ажылдаарын күзээн.

Улуг залга адыш часкаашкыннары соксавайн удаа-дараа чаңгыланып турган. Көрүкчүлер болгаш аалчылар А. Чыргал-оолдуң «Аас-кежиктиг чаа Тывада» деп ырызын ырлашпышаан фойеже шилчээн. Орта танцы, оюн-тоглаа, Тываның төөгүзүнге, бөгүнгү амыдыралынга викториналар үр-ле уламчылаан.

Шак ындыг солун кежээлер, ужуражылгалар Сарыг-Септиң Культура бажыңында Совет Тываның 30 чылынга, ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдага уткуштур чорудуп турар масса-политиктиг ажылдың бир хевири.

В. ХАРЧЕНКО.

ЧУРУКТАРДА: кежээниң аалчылары чогаалчы Л. Б. Чадамбага, чурукчу И. Ч. Салчакка пионерлер байыр чедирип, чечектер түтүп тур.

Кежээниң киржикчилери тыва чурукчуларның чуруктарын соңуурган көрүп орары.

Н. СКРИПКИННИҢ фотолары.

Эртем ажылдакчызы-биле ужуражылга

Тываның ыракны булуңнарының бирээзи — Кара-Хөлдүң чурттакчылары чогаалчы, Алдан-Маадыр аттыг чурт-шинчилел музейиниң эртем ажылдакчызы М. Б. Кенин-Лопсан-биле ужурашкан. Монгуш Бора-Хөөевич Кара-Хөлге тыва улустуң аас-чогаалын, бурунгу төөгүлер, чугаалар билир ховар кижилер-биле ужуражыр соруулгалыг келгенин дыңнаткаш, төөгү турасказалдарын, чонның аас-чогаалын, чогаадыкчы ус мергежилин камгалап, чыырының ужур-дузазын чонга чугаалаан. Ол ужуражылга Тываның Совет Звилелиниң ачы-дуңма өгбүлезинге бактаап киргениннен бээр шапкын хөгжүдезиниң, санап четпес чаартылгаларының дугайында солун беседа бооп сагышка артар.

М. Б. Кенин-Лопсан Күжүгет Балган болгаш өскедаа улуг назылыг кижилер-биле мага хандыр беседалажып, тус черниң төөгүзүнге, аас-чогаалынга хамаарышкан материалдарны чыып алган. Кара-хөлчүлер төөгү турасказалдарынга кичээнгейлиг, хумагалыг болурунга бүзүрелдиг.

Б. ДЕЛЕГ-ООЛ.

СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ

СПАРТАКИАДАНЫҢ БИРГИ ХҮНҮНДЕ

Спорттуң национал хевирлеринге республика спартакиадазының болгаш Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Ооржак Лопсанчап аттыг кубок дээш көдээ спортчу оюннарының маргылдаазының бирги хүнүнден эгелээш спортчу демисел шыңгыы болган.

Совет Тываның 5 чылы аттыг стадионга якут халыштың аскаңгыырлап (кылыы) халыырынга маргылдаа болган. Аңаа Кызылдың төлээлери шылгарап, спорттуң бо хевиринге мергежили бедип турарын көргүскен. Евгений Шишов чаңгыс буттап он бир катап 39 метр 38 сантиметрни халааш, бирги черни алган. Владимир Шутов ийиги черни эзлээн. Якут халышка кым чемпион болуру амдыызында билдинмес, ооң ам-даа ийи хевиринге халыш уламчылап турар.

Тыва хүреш маргылдаазының баштайгы хүнүнде шыырак мергежилдиг мөгелер боттарының опагларын октап алган.

56 килограмм чедир деңзиге ССРЭ-ниң спорт мастери Михаил Оюн (Кызыл), Соян Алдын-оол (Тес-Хем), Ондар Оюн-оол (Кызыл) олар тыва хүрештиң аргаларын эки билирин көргүзүп, эрес-кашпагай хүрешкен.

Куулар Анай-оол (Өвүр), Александр Монгуш (Таңды), Александр Салчак (Бай-Тайга) 64 килограмм чедир мөгелериниң аразында шылгарап, онаг-ларын арыг октаанар.

72 килограмм чедир деңзиниң мөгелериниң аразында хоочун мөге Василий Базыр-Тараа (Улуг-Хем) өске өөрүнден ылгалып, аныяк чылдарында дег эрестиг хүрежип турар.

Тыва хүрештиң аар деңзинде Сергей Даңзы-Белек (Улуг-Хем) амдыызында кымга-даа октатпаан.

Бурят хүреште ССРЭ-ниң спорт мастерлери Федор Ондар, Ондар Өргелээр, (60 кг), Ооржак Чадамба (70 кг), Николай Седип (Бай-Тайга, 82 кг), Хомушку Киров (аар деңзиге) олар арыг тиилелгелерни бирги хүнде чедип алган.

Ча адарынга эр улустан Владимир Сырат (Кызыл), херээженнерден спорттуң национал хевириниге РСФСР-ниң спорт мастери Ранса Тутатчикова (Тожу), Зина Ондар (Кызыл) олар шылгарап турар.

Т. ХЕРТЕК.

Чуруктарда: бурят хүреш; А. Горшков якут халыш үезинде; ча адыкчылары (солагай таладан) З. Ондар, Р. Тутатчикова.

А. СОДУНАМНЫҢ фотолары.

Чарыштыг кожавыстан

ААЛДАП КЕЛДИВИС

Хакас автономнуг областың М. Ю. Лермонтов аттыг шин театрының артистери июнь — август айларда Тыва республиканың ажылчы чонунга шиилер көргүзери-биле аалдап келдивис.

Бо удаада бистер хөй национал-дыг совет драматургиянының чамдык чогаалдарын чонга бараалгадыр бис. Хакас болгаш орус шиилер-биле чертелештир, XIX үс чылдагы грузин драматург Александр Цагарелиниң «Ханума», амгы азербайджан драматург Имран Касумовтуң «Чүте чурттап чоруур сен?» деп шиилери бистиң репертуарывыста кирип турар.

Театрның арын-шырайын чүгле шиилер эвес, харын чүүн-даа мурнунда актёрлар илередир болгай. Бистиң коллектививисте көрүкчүлерниң ынакшылын чаалап алган РСФСР-ниң алдарлыг артистери Н. Богатова, К. Чаркова, А. Тодякова, А. Щукин, Н. Кучиев, Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи В. Чебодаева болгаш өскелер-даа бар.

Бистиң актёрларывыс, режиссёрларывыс шиилерни тургузарда, көрүкчүлер-биле кезээде сеткилдиң ханызындан, шыны-биле чугаалажырын оралдажып турар. Хүн бүрүнүң амыдыралында чаа чүүлдерни ажыдар, чурттаарынга, бергелерни ажып эртеринге, ынакшыырынга, демисежиринге, чогаадырынга дузалаар чидиг үскүлежиишкиннерлиг шиилерни шилип ап турар бис. Бистиң театрывыс бодунуң чаңчылын ёзугаар кижи болгаш ниитилел деп темага шынчы болуп артышаан, ону улам-на яазы-бүрү аргаар-биле көргүзериге чүткүлдүг.

Тыва көрүкчүлер-биле бистиң ужуражылгаларывыс кайвыска-даа өөрүшкүлүг болуп, эки сактыышкыннарны арттырзын дээш, боттарывыстың талавыстан улуг күжениишкиннерни үндүрүп турар бис.

Тыва республикага аалдап кээп тура, театр уран чүүлүнүң сонуургактарынга байыр чедирбишаан, бистиң шиилеривисти көөрүнче чалап тур бис.

Д. КИЛИЖЕКОВ,
Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи.

Тоолчургу чугаа

УЛУГ-ХЕМНИҢ КҮЧҮЗҮ

Бир чурттуң ужу-кыдыынга дамдылар дүшкен иргин. Артсыннарны ажылдыр дугурушканнар-дыр.

«Аравыс ырак-даа бол, алызында кады боор бис»—деп, Бин чугаалаан.

«Эртер оруувус берге-даа болза, эртен-кежээ дөмей тутчур бис»—деп, Хе чөпшөөрешкен.

Дугурушкаш, турут-хаяларны оора шаап, оруктарында моондактарга торулбайн, олар дыка үр чорун келген. Бизеңнерлиг хаяларны кезе шаап эрткеш, Бин улуг тыпып, шөлээргеп чыдырда, хажыызындан Каа дээрзи алгырган-дыр:

«Улуг акый, мени манап көр! Сенче углаап, шагзырап туруптум. Чаныче мен кире бередиң, чажам дивейн хүлээп ап көр, Бин!»

«Херин черде соругдааным Хеже хөлчок далаштыг бар чор мен. Хажыызыдан сээң кээрицни каразынмаан мен, күжүр Каа!»—деп. Бин шынын сөглеп чыткан.

«Соругдалың билип тур мен, Бин. Эртер оруувус берге—часкаанда бырашпас, эриктеривис кадып алыылы» — деп, Каа дилээн.

Чаак салын суйбагылап, чалгыышаан, Бин мынча дээн:

«Бин мен биле Каа сен каттышкаш, бүзүрелдиг Улуг-Хем болуул. Соругдавыс кадып, күжүвүс мооңнээш, соңгу үүкче углаптаал дарын».

«Хажыызындан чедип келгенин дээш, Каа-Хеминге ажынмас сен, Бин. Херин-даа бол, манагзынган Хеже херлип-көстүп далажыптаал!»—деп, Каа өөрүшкүлүг чугаалаанган иргин.

Улуг-Хем бооп каттышкаш, олар улуг-биче эзтпектерни ылып, Хайыракан, Буура, Кашпал сыннарны эрткеш, хереглээнн Хеге чедип кээп-тир.

Хе ону көрүп кааш, өөрээш, хейтиккен күчүзү-биле хемниң оруун кежилдир халаш, уян болгаш дүрген чаңын чаңнап, уруу ышкаш, эргеленнип чыдыр-тыр. Улуг-Хем Хезин улам хандыр куспактап, эргеледип оожуктургаш, соглээн-дир:

«Каа-Хем—аваң. Бин-Хем—ачаң каттышкаш. Улуг-Хем бооп чедип келдивис. Бичиндаа бол, хедер, кежээ, эрес Хе сени, Хемчик уруувус деп, хүлээп алыылы».

Тайга-сыннарның дамды-суглары ынчалдыр чыглып мөөңнежирге, дамырактардан Улуг-Хем бодарап, күчү-күш кирип, соругдааны Улуг-Далайже чоргаар шаап кире бергеи иргин.

Каттышкан унуп улам калбартып, чулук-суун эриктериге харам чок хайырлап, чырыткылыг чурттаалганың дугуюн доллап, чымыштыг чугула ижин Улуг-Хем кылган. Ооң эриктерин дургаар уран болгаш тоолзуг күш-ажылчы амыдырал хайыккан.

Чоргаар болгаш күчүлүг хеминге чону чоргаарап, ырыйга алган, ооң ачылыг үлегерии мөгеде дөзээрни ажы-толүнге чагып сургаан-дыр.

Б. ТАНАЙБАН.

БӨГҮН КЫЗЫЛГА

Хоорайның дыштаныр хүн штавының дыпнатканын ёзугаар бөгүн республика найысылалынга ажылчы чоннар хостуг шактарында дараазында оюн-тоглааны сонуурган көрүп болур:

«Ынакшылым — кино» деп эстрада көргүзүглериниң допчуларын Политиктиг чырыдыышкын бажыңында эстрада артизи Симон Симаров чорудар. Ол көргүзүг 18 шакта болгаш 20 шак 30 минутада эгелээр.

Культураның болгаш дыштанылганың Гастелло аттыг парыгынын ногаан театрынга 14 шакта шериглериң боттывынгыр уран чүүл коллективиниң концерти эгелээр. 16 шакта парктың ажык шөлдерインге шаңналдыг оюннар болур.

«Хүреш» стадионга спорттуң национал хевирлеринге республика спартакиадазы уламчылаар. Эгелээри —16 шакта.

Волейболга хоорайның бирги чери дээш түнвел оюн 12 шакта № 2 школаның спорт шөлүнге эгелээр.

Телевидение

ИЮНЬ 9-ТА
МОСКВАДАН

12.00—Дамчыдылгалар программазы. 12.05—Медээлер. 12.10 — Өөнүг телекөргүзүг. **«Бөгүн— Чиик үлетпүр аажылдакчыларының хүнү».** ССРЭ-ниң чиик үлетпүрүнүң министри Н. Н. Тарасовтуң чугаазы. 12.25—Өөнүг телекөргүзүг. Уругларга. **«Коңгулууржугаш»** театр. 12.40—**«Совет Эвилелинге бараан бооп тур мен!»** 13.50—**«Музыкалыг киоск».** 14.20—Өөнүг телекөргүзүг. **«Кино аян-чоруктарының клуву».** 15.20 — Өөнүг телекөргүзүг. **«Советтер чуртунуң төлдери», «Сая-сая талантылар»** деп телефильмниң баштайгы көргүзүү. 15.55—**«Көрүкчүлериниң чаалаарын ёзугаар».** Музыкалыг программа. 16.25—**«Делегей панорамазы».** 16.55—Өөнүг телекөргүзүг. **«Мен бодум, мээң кожаларым».** Уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 18.00—**«Үе».** Информастыг программа. 18.30—18.40—Чапсар. 18.40—Сугже шураарынга ССРЭ-ниң кубогу дээш. 19.10—Өөнүг телекөргүзүг. Г. С. Улановның ССРЭ-ниң Улуг театрынга чогаадыкчы ажылының 30 чыл болганынга турасказаткан кежээ. Чапсарда—**«ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдаларга уткуштур».** 23.00—**«Үе».** Информастыг программа. 23.30—00.40—**«Дүнеки мотоциклист»,** Уран-чечен фильм.

ИЮНЬ 10-ДА
КЫЗЫЛДАН

19.00—Телемедээлер. 19.10—Уругларга. Мультфильм. 19.20—**«Хой-ниити амыдыралдың экраны».** Дамчыдылга. 19.50—**«Баштайгы шылгалда».** Телефильм. 20.10—Телемедээлер. 20.25—**«Ильинский Маяковский дугайында».** Телефильм. 20.45—Тыва АССР-ниң телевидение болгаш радио дамчыдылга комитединиң симфония оркестриниң концерти. 21.15—Чарладдар, реклама. 21.20—23.40—**«Эзэн эрикте».** Уран-чечен фильм. 1-ги, 2-ги сериялары.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

ИЮНЬ 9-ТА

«НАЙЫРАЛ»: **«Үнер дөстери»** (2 сериялары) 9.20, 12.10, 15.00, 17.50, 20.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Улуг трамплин»** 10.00, 11.30, **«Кат-не»** 13.00, 14.30, 16.30, 18.30, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: Киночыныды 9.05, 12.20, **«Алды адыг болгаш клоун Цибулка»** 10.35, 13.50, 15.35, **«Үшкү»** 17.20, 19.10, 21.00 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Уруг болгаш крокодил»** 13.30, 15.00, **«Италилериң Россияга элдептиг ужуралдары»** 16.30, 18.20, 20.10 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТР: **«Бирле оранда»** 13.30, 15.00, **«Ынакшылдың болган өлүмүнү допчулалы»** 16.40, 18.20, 20.00 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: **«Коккаарак»** 12.00, **«Хоочун кижилер»** 18.00, 20.00 шактарда.

ИЮНЬ 10-ДА

«НАЙЫРАЛ»: **«Истелге доозулган: сагынмаңар»** 9.30, 11.25, 13.20, 15.15, 17.10, 19.05, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Үшкү»** 18.20, **«Хөгжүм үннери»** (2 сериялары) 15.00, 20.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Черлик куулар»** 9.20, **«Далайжы мөзү-шынар»** 10.40, 12.35, **«Үнген дөстери»** (2 сериялары) 14.30, 17.30, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Улуг трамплин»** 15.00, **«Кат-не»** 16.30, 18.00, 19.40 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: **«Мессе ферманың чажыттары»** 18.00, 20.00 шактарда.

Чурттуң дээди өөредилге черлери чалап тур

Кызылда күрүнеңиң башкы институду 1974 чылдың июль 10-дан чурттуң дараазында дээди өөредилге черлеринге конкурстан дашкаар өөренип киреринге экзаменнерни чорудар:

МОСКВА ХООРАЙНЫҢ ДЭЭДИ ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЕРЛЕРИ:

1. Москваның күрүнеңиң даштыкы дылдарының педагогика институду — тускай эртеми: **англи дыл.**
2. Москва университеди — тускай эртеми: **физика, химия, математика, психология.**
3. Москваның экономика-статистика институду — тускай эртеми: **анатомия.**
4. Москваның аш-чем үлетпүрүнүң технология институду — тускай эртеми: үлетпүрүнүң болгаш аш-чем бараанларының экономиказы база организациязы.
5. Москваның кооперация институду — тускай эртеми: садыгның экономиказы, товароведение болгаш үлетпүр бараанларни садыглаарын организастаары.
6. Москваның ветеринария академиязы — тускай эртеми: ветеринария.
7. Москваның көдээ ажыл-агый академиязы — тускай эртеми: көдээ ажыл-агыйның экономиказы болгаш организациязы, көдээ ажыл-агыйга бухгалтер учёду.
8. Москваның технология институду — тускай эртеми: амыдырал хандырылгазының экономиказы болгаш организациязы.

ЛЕНИНГРАД ХООРАЙНЫҢ ДЭЭДИ ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЕРЛЕРИ:

1. Ленинград университеди — тускай эртеми: **орус дыл** болгаш литература, төөгү, философия.
2. Ленинградтың совет садыг институду — тускай эртеми: үлетпүр бараанларының товароведениези болгаш организациязы, аш-чем бараанларының товароведениези болгаш организациязы.

ӨСКЕ ХООРАЙЛАРДА ДЭЭДИ ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЕРЛЕРИ:

1. Чөөн-Сибирьниң технология институду (Улан-Удэ хоорай) — тускай эртеми: эзттиг болгаш эзт продуктуларының технологиязы, сүт болгаш сүт продуктуларының технологиязы.
2. Ивановонуң пос-таавы институду—тускай эртеми: даараныла кылыгларының технологиязы.
3. Иркутск университеди — тускай эртеми: **правоведение, журналистика.**
4. Иркутскиниң улус ажыл-агый институду — тускай эртеми: **саң-хөө болгаш кредит, бухгалтер учёду.**
5. Кузбасстың политехниктиг институду (Кемерово хоорай)—тускай эртеми: **маркшейдер херээ.**
6. Новосибирскиниң инженер-тудуг институду — тускай эртеми: **архитектура.**
7. Новосибирскиниң электротехника институду — тускай эртеми: экономиктиг информацияны механизастыг болбаазырадырын организастаары.
8. Сибирьниң технология институду (Красноярск хоорай) — тускай эртеми: ыяш ажыл-агыйы.
9. Свердловскиниң улус ажыл-агый институду—тускай эртеми: улус ажыл-агыйын планнаары, күш-ажылдың экономиказы, садыгның экономиказы, бухгалтер учёду.
10. Томск университеди—тускай эртеми: **политэкономия, химия.**
11. Алтайның көдээ ажыл-агый институду (Барнаул хоорай)—тускай эртеми: **зоотехния, ветеринария.**
12. Красноярскиниң көдээ ажыл-агый институду—тускай эртеми: зоотехния, көдээ ажыл-агыйның механизациязы.
13. Новосибирскиниң көдээ ажыл-агый институду—тускай эртеми: зоотехния.
14. Омскиниң көдээ ажыл-агый институду—тускай эртеми: чер тургузукчулары, гидромелиорация, көдээ ажыл-агыйның экономиказы болгаш организациязы, көдээ ажыл-агыйга бухгалтер учёду.
15. Омскиниң ветеринария институду—тускай эртеми: ветеринария.
16. Тюменьниң көдээ ажыл-агый институду—тускай эртеми: зоотехния.
17. Иркутскиниң медицина институду — тускай эртеми: санитария болгаш стоматология.
18. Красноярскиниң медицина институду — тускай эртеми: эмнелге херээ, педиатрия.
19. Томскиниң медицина институду — тускай эртеми: эмнелге херээ, педиатрия, фармация.
20. Красноярскиниң педагогика институду — тускай эртеми: география, күш-культура.
21. Новосибирскиниң харылзааның электротехника институду — тускай эртеми: радиохарылзаа болгаш радиодамчыдылга, хөй каналдыг электрохарылзаа, харылзааның экономиказы болгаш организациязы.
22. Новосибирскиниң совет кооперацияның садыг институду — тускай эртеми: товароведение болгаш аш-чем бараанларын садыглаарын организастаары, бухгалтер учёду.
23. Томскиниң инженер-тудуг институду — тускай эртеми: үлетпүр болгаш хамааты тудуу.
24. Томскиниң политехниктиг институду — тускай эртеми: үлетпүр будүрүүлгелериниң, хоорайларның болгаш көдээ ажыл-агыйның электря хандырылгазы, электриг машиналар.
25. Омскиниң политехниктиг институду — тускай эртеми: полиграфия машиналары, соодуганың болгаш компрессор машиналары база тургузуулары, электроннуг саналга машиналары, полиграфия будүрүүлгезиниң технологиязы.
26. Красноярскиниң политехниктиг институду — тускай эртеми: **автомобиль оруктары, автомобиль транспорту.**

Кызылда күрүнеңиң башкы институдунуң ректорунуң адынга чугула бүгү документилер кады кошкан билдириишкинни чарлалды чарлаан хүнден эгелээш, бо чылдың июль 8-ке чедир хүлээп алыр.

Билдириишкинге дараазында документилерни кожар:

1. **Ортумак эртеминиң дугайында документ (боду).**
2. **Ажылдан азы өөренип турган черинден характеристика.**
3. **286 майыктың эмчи шынызылгазы.**
4. **3×4 хемчээлдиг дөрт фото-чурук.**
5. **Будүрүлге, албан черинин удуртулгазы шыызыткан күш-ажыл дептериниң хоолгазы.**
6. **Өг-бүлезиниң дугайында шынызылга.**

Үстүнде документилерниң кайы бирээзин чок таварылгада комиссия билдириишкинни сайгарып көрбес.

Экзамен дужаап келирде паспортуң, шериг биледин (курлавырда шериг хүлээлгелиглер) азы шериг хүлээлгезиниң дугайында бижик (шериг баар назылыглар) эккээр.

Документилерни дараазында адресче чорудар: Кызыл хоорай Ленин кудумчузу 40, хүлээп алыр комиссия 105 өрээл, телефон 55-20.

ХҮЛЕЭП АЛЫР КОМИССИЯ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторнуң 24-63, редакторнуң орлакчыларының 35-24, пропаганда киллизиниң 23-54, харылсалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал киллизиниң 37-13, культура киллизиниң- 23-54, көдээ ажыл-агый киллизиниң 21-47, үлетпүр киллизиниң 22-64, чагаа киллизиниң 41-27, информация база совет тургузуг киллизиниң 20-60, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче болгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тираж 16056 ЧАГЫГ № 688.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүделиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садының төлаазы-биле өрделиниң типографиязы, (Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 1).

ТС—00661.